ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ »

Ακαδημαϊκό έτος 2021 – 2022

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του

ΟΡΦΕΑ ΜΑΥΡΕΔΑΚΗ ΜΙΣΣΙΟΥ (Α.Μ: ΜΔΙ2029)

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια :

Λίλιαν Μήτρου

Πειραιάς Σεπτέμβριος 2022

Περίληψη

Η ραγδαία ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός της τεχνολογίας συμβάλλουν ολοένα και περισσότερο σε όλους τους τομείς των σύγχρονων κοινωνιών. Τα τελευταία χρόνια, μοιραία παρατηρείται η διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω νέων μεθόδων, που αυξάνονται συνεχώς από τα κράτη, στο πλαίσιο αποτροπής εγκληματικών και τρομοκρατικών ενεργειών εις βάρος τους. Η λεγόμενη επιτήρηση όχι μόνο των προσώπων ενδιαφέροντος και τον υπόπτων τέλεσης αξιόποινων πράξεων, αλλά ακόμη και ολόκληρου του πληθυσμού, πραγματοποιείται από απόσταση αξιοποιώντας στο έπακρο όλες τις εκφάνσεις των σύγχρονων τεχνολογιών. Η μαζική επιτήρηση των πολιτών είναι αποτέλεσμα της διαχείρισης των νέων τεχνολογιών, γεγονός που δημιουργεί προβληματισμό αναφορικά με το αν αυτή η παρέκκλιση έχει γνώμονα την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Στην παρούσα εργασία εξετάζονται ζητήματα που αφορούν την πρόληψη του εγκλήματος μέσα από την τεχνολογία και συγκεκριμένα οι ομοιότητες και οι διαφορές που διαπιστώνονται μεταξύ του αρχιτεκτονικού σχεδίου φυλακής του 18^{ου} αιώνα ονόματι «πανοπτικόν» και του σύγχρονου τρόπου επιτήρησης της κοινωνίας, η μορφή και η έκταση που λαμβάνει η χρήση τεχνοεποπτείας στους πολίτες και οι απαρχές της, αλλά και κατά πόσο η χρήση της τεχνολογίας για την διαχείριση του εγκληματικού φαινομένου πραγματοποιείται στο πλαίσιο σεβασμού και διασφάλισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, αναλύεται η χρήση της τεχνολογίας κατά την εφαρμογή μεθόδων της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής, που πραγματοποιείται με τεχνικά εποπτικά μέσα, με βιομετρικά μέσα και με την αποθήκευση και αξιοποίηση των προσωπικών δεδομένων των πολιτών σε τεράστιες βάσεις δεδομένων. Τέλος, παρατίθενται συμπεράσματα που αφορούν τα μέσα και τις τεχνικές υλοποίησης των πολιτικών ολικής παρακολούθησης των πολιτών και κατά πόσο αυτά συμβάλλουν στην μείωση της εγκληματικότητας καθώς και αν προκύπτουν από την εν λόγω χρήση των προαναφερθέντων μεθόδων τυχόν παραβιάσεις των ατομικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών των πολιτών

Abstract

The rapid development and modernization of technology is increasingly contributing to all areas of modern societies. In recent years, inevitably, there has been an expansion of social control at a global level through new methods, which are constantly being increased by states in the context of preventing criminal and terrorist acts against them. So-called surveillance not only of persons of interest and suspected criminals, but even of the entire population, is carried out at a distance, making full use of all the manifestations of modern technologies. The mass surveillance of citizens is the result of the management of new technologies, which raises concerns as to whether this deviation is governed by the protection of human rights. This paper examines issues related to the prevention of crime through technology, in particular the similarities and differences identified between the 18th century prison architectural design called "panopticon" and the modern method of surveillance of society, the form and extent of the use of surveillance of citizens and its origins, and whether the use of technology to manage the criminal phenomenon is carried out in the context of respect and protection of the human rights. It analyses the use of technology in the implementation of modern anti-crime policy methods, which is carried out with the help of technical surveillance, biometrics and the storage and exploitation of citizens' personal data in huge databases. Finally, conclusions are drawn about the means and techniques of implementing policies of comprehensive surveillance of citizens and whether they contribute to the reduction of crime, as well as whether violations of citizens' individual rights and freedoms result from the use of these methods.

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή

Στα σύγχρονα κράτη παρατηρείται εμφατικά η αύξηση του κοινωνικού ελέγχου στην καθημερινότητα των πολιτών. Πλέον, ο κοινωνικός έλεγχος αποκτά μία «αόρατη» μορφή καθώς στηρίζεται σε ιδιαίτερα εξελιγμένα μέσα, δημιουργώντας την εντύπωση στον πολίτη ότι η οποιαδήποτε μορφή επιτήρησης που τυγχάνει πλέον, δεν υφίσταται. Η παρέμβαση της επιτήρησης ως μορφή κοινωνικού ελέγχου, σε όλες τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής μιας κοινωνίας, την καθιστούν ιδιαίτερα επικίνδυνη δεδομένου ότι πλέον κινείται σε προληπτικό επίπεδο και όχι μόνο σε κατασταλτικό σύμφωνα και με τις αρχές του κράτους δικαίου.

Ειδικότερα, στις περιπτώσεις που θα αναπτυχθούν στην εν λόγω μελέτη και που αφορούν την πρόληψη του εγκλήματος σε σημείο όπου αυτή φτάνει να λειτουργεί ως μορφή κοινωνικού ελέγχου, παρατηρείται η συμβολή της τεχνολογίας μέσα από βιομετρικές εφαρμογές αλλά και η χρήση βιομετρικών δεδομένων, ηλεκτρικών καρτών, συστημάτων πληροφόρησης – βιντεοεπιτήρησης και κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης και η χρήση αλγορίθμων. Η ποικιλία στις μεθόδους επιτήρησης που επικρατεί στα σύγχρονα κράτη, έχει οδηγήσει στην πανοπτικοποίηση της κοινωνικής ζωής με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο κίνδυνος παραβίασης της ιδιωτικότητας των πολιτών.

Η τεχνολογία ανέκαθεν από την εμφάνιση της και κατ' επέκταση χρήση της κατά την λειτουργία των κοινωνιών, τέλεσε κατ' εξοχήν μέσο παραδοσιακών εγκλημάτων και συνέχισε να ενισχύει και να αποτελεί βασικό μοχλό κατά την δημιουργία νέων μορφών εγκληματικότητας. Ωστόσο, εμπλούτισε και την «φαρέτρα» των κρατών και της διεθνής κοινότητας που καλούνται να αντιμετωπίσουν κάθε μορφή εγκληματικότητας.

Η αντεγκληματική πολιτική οφείλει να υλοποιεί τους στόχους της με τα μέσα που διαθέτει από εποχή σε εποχή και από κοινωνία σε κοινωνία σε ένα ευρύ φάσμα μοντέλων, από ένα φιλελεύθερο-δημοκρατικό μέχρι ένα ακραία συντηρητικό έως και ολοκληρωτικό. Ο κύριος και κατευθυντήριος στόχος της είναι η όσο το δυνατόν διατήρηση στα προβλεπόμενα επιθυμητά επίπεδα της τάξης και της ασφάλειας. Για να επιτευχθεί ο ανωτέρω στόχος παρατηρείται πως η αντεγκληματική πολιτική στηρίζεται σε ένα ποινικό μοντέλο συμμόρφωση και ελέγχου των πολιτών που κινείται σε ένα πλαίσιο πρόληψης και καταστολής της εγκληματικότητας.

Βέβαια, όπως είναι λογικό, δημιουργείται προβληματισμός και πολλά ερωτήματα για το κατά πόσο οι σύγχρονοι μέθοδοι πρόληψης της εγκληματικότητας συμβαδίζουν με τις αρχές μια δημοκρατικής κοινωνίας και αν είναι αποτελεσματικοί ως προς την πραγματική και εις βάθος ασφάλεια των πολιτών ή αν εν τέλει απειλούν την προστασία θεμελιωδών

συνταγματικών δικαιωμάτων των ανθρώπων στους οποίους εφαρμόζονται.

2. Πρόληψη του εγκλήματος, διακρίσεις, κοινωνιολογική και εγκληματολογική προσέγγιση.

Η έννοια και η ιδέα της πρόληψης του εγκλήματος ως τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής αποτελεί ουσιαστικό πεδίο σύμπτυξης τόσο θεσμικών όσο και ατομικών ενεργειών για την μείωση ή την αποτροπή των εγκληματικών δραστηριοτήτων[1]. Ειδικότερα, η εννοιολογική προσέγγιση της «πρόληψης του εγκλήματος» είναι ο συγκερασμός των στρατηγικών, των μέτρων και των προγραμμάτων που σχεδιάζονται και κατ' επέκταση εφαρμόζονται με στόχο την παρεμπόδιση της διάπραξης εγκλημάτων[2]. Η ποικιλία των μεθόδων εφαρμογής της που προκύπτει από τις κατηγοριοποιήσεις της, προσφέρει την δυνατότητα μεγιστοποίησης της ωφέλειας που έχει για το άτομο αλλά και για το κοινωνικό σύνολο. Στην προαναφερόμενη έννοια έχουν δοθεί διαχρονικά διαφορετικές ονομασίες με κοινό εννοιολογικό περιεχόμενο, όπως δημόσια ασφάλεια, μείωση του εγκλήματος και ασφάλεια της κοινότητας. Ωστόσο, ο όρος της πρόληψης του εγκλήματος είναι ευρύτερος καθώς διαπιστώνονται ποικίλες επιλογές εφαρμογής μέτρων ή ανάληψης δράσεων[3]. Το 1991 οι Van Dijk και De Waard όρισαν την πρόληψη του εγκλήματος ως το σύνολο όλων των πρωτοβουλιών από τους πολίτες (ιδιώτες) αλλά και των κρατικών πολιτικών, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται σε αυτές η επιβολή του ποινικού δικαίου, που αποσκοπούν στη μείωση της βλάβης που προκαλείται από εγκληματικές ενέργειες. Κατά την επόμενη δεκαετία, ο Tolan (2002) διατυπώνει την άποψη ότι η πρόληψη πρέπει να αφορά αποκλειστικά ενέργειες που έχουν ως απώτερο σκοπό την αποτροπή της εκδήλωσης εγκληματικών δραστηριοτήτων των ατόμων ή της εμφάνισης εγκληματικών δραστηριοτήτων, σε μια δεδομένη τοποθεσία [4]. Βέβαια, όπως και οι Van Dijk και De Waard, έτσι και ο Tolan υποστηρίζει ότι κατά την εφαρμογή των μεθόδων πρόληψης δεν πρέπει να συμπεριλαμβάνονται

[1] Nick Tilley, Crime prevention, 1st Edition, Willan 2010, p. 7

[2] Ιάκωβος Φαρσεδάκης, Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής, 2016, διαθέσιμο στο http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%89%CF%82-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B5/ , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[3] Nick Tilley, Crime prevention, 1st Edition, Willan 2010, p. 7

[4] Stephen Schneider, Crime Prevention Theory and Practice, 2nd Edition, Routledge 2015, p. 5

μεγάλο μέρος των νομικών διαδικασιών καθώς επίσης και οποιεσδήποτε ενέργειες που έχουν ως βάση τους την ποινή. Εν συνεχεία, το 2005 ο Ekblom ανέφερε ότι ως πρόληψη του εγκλήματος ορίζεται η παρέμβαση στις αιτίες των εγκληματογόνων και των ταραχοποιών γεγονότων με στόχο την μείωση των κινδύνων της εμφάνισής τους και την ενδεχόμενη σοβαρότητα των συνεπειών τους. Ο Lab (2013) με την σειρά του, στο παρατιθέμενο ορισμό του επί της υπό συζήτηση έννοιας, λαμβάνει υπόψιν του και την αντιμετώπιση του φόβου του εγκλήματος, συγκεκριμένα αναφέρει: «Η πρόληψη του εγκλήματος συνεπάγεται κάθε ενέργεια που έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να μειώσει το πραγματικό επίπεδο του εγκλήματος και τον αντιλαμβανόμενο φόβο του εγκλήματος.[5]»

a. Διακρίσεις πρόληψης του εγκλήματος

i. Ποινική πρόληψη

Στο πλαίσιο της εννοιολογικής προσέγγισης του ευρύτερου όρου «πρόληψη του εγκλήματος» διαπιστώνονται διάφορα είδη πρόληψης. Η ποινική πρόληψη, είναι η μέθοδος πρόληψης που εφαρμόζεται χρησιμοποιώντας ως μέσον τον εκάστοτε ποινικό νόμο. Διακρίνεται σε γενική και ειδική. Η πρώτη, έχει ως στόχο την αποχή των πολιτών από την διάπραξη εγκλημάτων λόγω του φόβου της ποινής που προβλέπει ο νόμος. Περαιτέρω πτυχή του προηγούμενου εδαφίου αποτελεί η παιδαγωγική λειτουργία που ο εκάστοτε νόμος ασκεί στους πολίτες, αφού σε ποικίλες περιπτώσεις χρησιμεύει ως πυξίδα ανάδειξης του ορθού δρόμου που είναι η συμμόρφωση του εγκεκριμένου κοινωνικού κανόνα. Η ειδική ποινική πρόληψη, εφαρμόζεται κατά την παραβίαση του νόμου με στόχο την επιβολή και εκτέλεση της κατάλληλης ποινής ώστε ο παραβάτης να βελτιωθεί ή να εξουδετερωθεί και να μην υποτροπιάσει[6].

Ειδικότερα, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, η γενική πρόληψη απευθύνεται σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες ενός κοινωνικού συνόλου και μάλιστα ο χαρακτήρας της διαπιστώνεται σε δύο μορφές. Η αρνητική γενική πρόληψη, έχει ως στόχο τον εκφοβισμό των υποκειμένων μιας κοινωνίας που στηρίζεται στις συνέπειες που επιφέρουν τα εγκλήματα, δηλαδή στις προβλεπόμενες ποινές και την αυστηρή εκτέλεση τους. Ουσιαστικά, "χειραγωγεί" τα άτομα που τους έχει ήδη επιβληθεί κάποια

[5] Steven P. Lab, Crime Prevention: Approaches, Practices, and Evaluations, 8th Edition, Anderson Publishing 2014 p. 27 – 30

[6] Ιάκωβος Φαρσεδάκης, ο.π.

ποινή ως μέσο εκφοβισμού του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου. Αναφορικά με αυτήν την μέθοδο έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η μετάβαση ενός ατόμου στην εγκληματικότητα αποτελεί ελεύθερη επιλογή του τελευταίου που λαμβάνεται μετά από εξέταση του οφέλους, του ρίσκου και του κόστους της πράξης του. Περαιτέρω, κατά την ωφελιμιστική θεωρία η εκάστοτε ποινή που εφαρμόζεται, έχει ως στόχο την πρόληψη του εγκλήματος δεδομένου ότι οι πολίτες αναλογίζονται τις συνέπειες των παράνομων πράξεων τους μέσω της λογικής κρίσης τους.[7]

Οι τρεις βασικοί παράγοντες της αρνητικής γενικής πρόληψης που επιτυγχάνουν τον εκφοβισμό είναι:

- Η αναγνώριση των πολιτών μιας κοινωνίας στους κανόνες που την χαρακτηρίζουν και που διακρίνουν το σωστό από το λάθος και το δίκαιο από το άδικο.
- Η έλλειψη αμφισβήτησης των προαναφερθέντων κανόνων από τους πολίτες, ακόμη και στις περιπτώσεις που διαπιστώνονται υποπολιτισμικοί κανόνες που κρίνονται ακόμη και ως ισχυρότεροι από τους ποινικούς, σε συνδυασμό με την ενθάρρυνση από το κράτος για την ακολουθία των ποινικών αυτών κανόνων.
- Η όσο το δυνατόν ταχύτερη επιβολή της προβλεπόμενης ποινής, που πρέπει να είναι όσο αυστηρή επιβάλλει ο νόμος και όχι επιεικέστερη.[8]

Ο διττός χαρακτήρας της γενικής πρόληψης ολοκληρώνεται με την θετική γενική πρόληψη, η οποία ουσιαστικά συμπληρώνει και ολοκληρώνει την αρνητική. Εν προκειμένω, διατηρείται ο εκφοβισμός των πολιτών και έχει ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να αποδεχτούν τον κανόνα μέσω του παραδειγματισμού της εκτέλεσης προγενέστερης ποινής. Κατά την συγκεκριμένη μέθοδο επιδιώκεται η ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς τα αρμόδια όργανα και φορείς της δικαιοσύνης και την παρότρυνση συνεργασίας των δύο αυτών παραγόντων μεταξύ τους με τον απόλυτο στόχο την καταστολή και πρόληψη των εγκλημάτων. Συνεπώς, αποτελεί μέθοδο διαπαιδαγώγησης του κοινού αναφορικά με το εκάστοτε έγκλημα, επισημαίνοντας την μη αποδοχή του τελευταίου (εγκλήματος) στην κοινωνία και γι' αυτόν τον λόγο προβλέπεται και η τιμωρία του.[9]

Η ειδική ποινική πρόληψη στοχεύει κυρίως στην μη υποτροπή του παραβάτη. Αρωγός της, υπήρξε η σχολή της Νέας Κοινωνικής Άμυνας που

[7] Έφη Λαμπροπούλου, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ, Παπαζήσης 1994, σελ. 125 – 140
[8] Έφη Λαμπροπούλου, ο.π. σελ. 125 – 140
[9] Έφη Λαμπροπούλου, ο.π. σελ. 125 – 140

πρωτοεμφανίστηκε στην μεταπολεμική περίοδο. Οι υποστηρικτές της διατυπώνουν την άποψη ότι για να επιτύχει η μέθοδος της ειδικής ποινικής πρόληψης πρέπει να αποτύχει σε μεγάλο βαθμό η μέθοδος της γενικής ποινικής πρόληψης. Ωστόσο, ο ωφεμιλισμός παρατηρείται ως κοινό στοιχείο και στις δύο μεθόδους. Ο ατομικιστικός χαρακτήρας της ειδικής πρόληψης σε συνδυασμό με την ωφελιμιστική του προσέγγιση, δημιουργούν την θεωρία ότι η εξατομίκευση της ποινής διευκολύνει τις εκάστοτε αρχές να επιλέξουν την κατάλληλη μέθοδο σωφρονισμού του παραβάτη στο πλαίσιο επανένταξης του στην κοινωνία[10]. Σε μία αντίθετη προσέγγιση που χαρακτηρίζει την ίδια μέθοδο εντάσσεται – με φανερές επιρροές από την θετική σχολή – η αχρήστευση του δράστη ο οποίος δεν επιδέχεται βελτίωση. Απώτερος σκοπός και στόχος είναι ο παραβάτης να αντιληφθεί την προκληθείσα ζημιά που επέφερε τόσο στον ίδιο όσο και στην κοινωνία και η αποθάρρυνση του στο μέλλον από αντίστοιχες ή παρόμοιες ενέργειες[11].

ii. Το μοντέλο της δημόσιας υγείας

Το μοντέλο της δημόσιας υγείας χαρακτηρίζεται από την πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή πρόληψη. Η πρωτογενής πρόληψη αφορά τις συνθήκες του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος, που δημιουργούν ή επιταχύνουν τις ήδη υπάρχουσες ευκαιρίες για εγκληματικές δράσεις. Η μέθοδος της πρωτογενούς πρόληψης στοχεύει στην υιοθέτηση και κατ' επέκταση την εφαρμογή στρατηγικών στο άμεσο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον για την μείωση των προαναφερθέντων ευκαιριών. Απευθύνεται στο σύνολο του κοινωνικού συνόλου και περιλαμβάνει μεθόδους όπως η δυσχέρανση του στόχου και η οργάνωση των πολιτών μιας περιοχής ως προς την προληπτική τους δράση κατά των εγκλημάτων. Στο πλαίσιο της οργάνωσης πραγματοποιούνται μέτρα όπως περιπολίες της γειτονιάς, πρόσληψη ιδιωτικής ασφάλειας και εκπαίδευση των πολιτών αναφορικά με το έγκλημα και την πρόληψή του. Ο περιβαλλοντικός αυτός σχεδιασμός, δυσχεραίνει την διάπραξη του εγκλήματος από τους δράστες, καθιστά την επιτήρηση των χώρων ευνοϊκότερη και διευρύνει το αίσθημα ασφάλειας των κατοίκων της περιοχής. Οι περιπολίες της γειτονίας, εφόσον δεν υπάρχει ιδιωτική ασφάλεια, πραγματοποιούνται από τους κατοίκους της περιοχής με

[10] Β. Βλάχου ,ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ, Νομική Βιβλιοθήκη 2017, σελ. 115 – 140

[11] Έφη Λαμπροπούλου, ο.π. σελ. 196 – 202

βάρδιες, καθώς δύνανται να ελέγχουν την περιοχή τους και να γνωρίζουν τους υπόλοιπους κατοίκους, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε θέση να αντιλαμβάνονται έγκαιρα τυχόν παρείσακτους και τα πρόσωπα που αποτελούν εν δυνάμει απειλές διάπραξης εγκληματικών ενεργειών[12].

Η δευτερογενής πρόληψη αφορά έγκαιρη αναγνώριση πιθανών παραβατών και την άμεση παρέμβαση προς αποτροπή κάποιας παραβατικής συμπεριφοράς. Εφαρμόζεται σε άτομα και ομάδες ατόμων που κρίνονται ότι πιθανόν θα προβούν σε κάποια εγκληματική ενέργεια. Σε σχέση με την πρωτογενή πρόληψη όπου χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερο εύρος σε ότι αφορά την λήψη μέτρων, η συγκεκριμένη διακατέχεται από λήψη εστιασμένων κατά περίπτωση μέτρων, τα οποία αφορούν συνήθως αλλαγές στον φυσικό σχεδιασμό, βελτίωση της επίβλεψης και τροποποίηση κοινωνικών συμπεριφορών. Βασικός παράγοντας εφαρμογής του εν λόγω θεσμού αποτελεί διαχρονικά το σχολικό περιβάλλον. Μέσα σε αυτό, όπου δημιουργείται μια συμπτυγμένη κοινωνία που αντικατοπτρίζει το σύνολο της υπόλοιπης κοινωνίας στην οποία εντάσσεται, διαπιστώνεται ότι ο εντοπισμός ενός προβληματικού ατόμου καθίσταται ευκολότερος και έχει σαν αποτέλεσμα την άμεση επιδίωξη αλλαγής της συμπεριφοράς του εκάστοτε ατόμου. Συνεπώς, το σχολείο αποτελεί κοινωνικοποιητικό μηχανισμό που συμβάλλει στην αφομοίωση των κοινωνικά αποδεκτών τρόπων συμπεριφοράς – σύμφωνα και με τους υφιστάμενους νόμους που διέπουν μία κοινωνία- και κατ' επέκταση στην υιοθέτηση μη παραβατικών συμπεριφορών[13].

Η τριτογενής πρόληψη αφορά πρόσωπα που έχουν υποπέσει ήδη σε παραβατική συμπεριφορά και με βάση αυτήν πραγματοποιούνται παρεμβάσεις με στόχο τον περιορισμό των παραβατών και την αποτροπή περαιτέρω διάπραξης παραβάσεων. Ο τρόπος παρέμβασης επιδιώκεται να είναι με τρόπο κατά τον να αποτρέπεται μελλοντική επανάληψη της εγκληματικής τους συμπεριφοράς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ενεργειών κατά την τριτογενή πρόληψη αποτελούν η σύλληψη, η προσαγωγή, η καταδίκη, ο σωφρονισμός και η επανένταξη στην κοινωνία του παραβάτη[14].

iii. Εγκληματολογική πρόληψη

[12] Α. Χάιδου, ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ, Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ. 58

[13] Steven P. Lab, ο.π. σελ. 30

[14] Α. Χάιδου, ο.π. σελ. 47

Η εγκληματολογική πρόληψη διακρίνεται στην περιστασιακή και στην κοινωνική. Η πρώτη αποτελεί συνδυασμό της διοίκησης και τον σχεδιασμό ή την διαχείριση του άμεσου φυσικού περιβάλλοντος με τρόπο κατά τον οποίο μειώνονται οι ευκαιρίες διάπραξης ενός συγκεκριμένου τύπου εγκλήματος. Στο εν λόγω μοντέλο πρόληψης επικρατεί η άποψη ότι οι άνθρωποι θα διαπράττουν εγκλήματα ωστόσο η κατανόηση τον κινήτρων που τους παροτρύνουν στην διενέργεια τέτοιων πράξεων δεν αποτελεί στόχο προσέγγισης. Εστιάζεται από τους φορείς η πρακτική αποτροπή του εγκλήματος και όχι των προσώπων που τα διαπράττουν. Αυτό, επιτυγχάνεται είτε με το να γίνει η ενέργεια του εγκλήματος δυσχερέστερη είτε με την αύξηση του κινδύνου εντοπισμού του παραβάτη και σύλληψη του είτε με την μείωση του εκάστοτε προσδοκώμενου οφέλους.[15]. Ωστόσο οι κριτικοί της ανωτέρω θεωρίας υποστήριξαν ότι η προαναφερθείσα ταξινόμηση πρέπει να αναθεωρηθεί υπό το πρίσμα τεσσάρων παραγόντων που αφορούσαν τις προτροπές, πιέσεις, άδειες και προκλήσεις που διαπιστώνονται στην εκάστοτε κοινωνία. Σύμφωνα με αυτήν την κριτική οι Cornish και Clarke (2003) αναθεώρησαν και προσέθεσαν στους τρεις παράγοντες της προαναφερθείσας θεωρίας δύο νέους, την άρση των δικαιολογιών των ανθρώπων που διαπράττουν έναν έγκλημα και την μείωση των προκλήσεων ενός δράστη.

Με την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίες οι τεχνικές που διαφαίνονται μέσα από την περιστασιακή πρόληψη του εγκλήματος έχουν διευρυνθεί και πλέον ενισχύουν τον αγώνα πρόληψης κατά των εγκλημάτων του κυβερνοχώρου (Cyber-Situational Crime Prevention). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα αυτοκίνητα με τεχνικές ενίσχυσης προστασίας στόχου, δηλαδή διαθέτουν κλειδαριές τιμονιού που καθιστούν την τυχόν διάρρηξη τους λιγότερο πιθανή από τα αντίστοιχα αυτοκίνητα που δεν έχουν. Αντίστοιχα, στον εικονικό κόσμο οι διαδικτυακοί χρήστες που χρησιμοποιούν τεχνικές ενίσχυσης στόχων στον κυβερνοχώρο (δηλαδή συστήματα όπως είναι το τείχος προστασίας), μειώνουν τις πιθανότητες να δεχτούν εισβολές ή μη εξουσιοδοτημένες προσβάσεις. Τα παραδείγματα αυτά αναδεικνύουν την διαχρονική επέκταση της περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος από τον φυσικό κόσμο στον εικονικό και την υπάρχουσα συνύπαρξη των τεχνικών αυτών για την ιδανική συλλογική προστασία και αποτροπή των εγκλημάτων. Ειδικότερα, αναφορικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται και αφορούν τον κυβερνοχώρο οποιοσδήποτε φορέας που διαθέτει προσωπικά δεδομένα πολιτών οφείλει

[15] R. Morgan R. Reiner M. Maguire, THE OXFORD HANDBOOK OF CRIMINOLOGY, 5th ed., Oxford University Press, 2012, σελ. 878

να διαθέτει και να χρησιμοποιεί τεχνικές πρόληψης του εγκλήματος για την προστασία των ευαίσθητων και προσωπικών δεδομένων με εργαλεία όπως τείχη προστασίας, κρυπτογράφηση, εκπαίδευση του προσωπικού για ζητήματα κυβερνοασφάλειας και ισχυρά συστήματα διαχείρισης κωδικών πρόσβασης[16].

Η θεωρία της κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος, επικεντρώνεται στον εντοπισμό των κοινωνικών αιτιών που ενδεχομένως να παροτρύνουν τον δράστη στην διάπραξη αξιόποινης πράξης και κατ' επέκταση οι προληπτικές δράσεις που λαμβάνονται υπόψιν επικεντρώνονται στην εξομάλυνση των συνθηκών αυτών. Ορισμένες από τις κοινωνικές αιτίες αποτελούν οι συνθήκες διαβίωσης και η κοινωνική αποδιοργάνωση, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η κοινωνική πρόληψη να προκαλεί αλλαγές στις κοινωνικές διαδικασίες. Επομένως οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται εστιάζουν στην αντιμετώπιση των αιτιών του εγκλήματος και την προδιάθεση που διαπιστώνεται σε άτομα για παράβαση. Περαιτέρω κατηγορίες της κοινωνικής πρόληψης αποτελούν η αναπτυξιακή και η κοινοτική πρόληψη του εγκλήματος. Η αναπτυξιακή πρόληψη αφορά τις παρεμβάσεις που έχουν σχεδιαστεί με απώτερο σκοπό την αποτροπή της ανάπτυξης των εγκληματικών δυνατοτήτων των παραβατών ενώ με την κοινοτική πρόληψη επιδιώκεται η τροποποίηση των κοινωνικών συνθηκών που κρίνεται ότι επιδρούν και κατά κάποιον τρόπο συμβάλλουν στην διάπραξη των εγκλημάτων αλλά σε κοινοτικό επίπεδο και σε κοινοτικό περιβάλλον[17].

3. Το αίσθημα ανασφάλειας και η πρόληψη του εγκλήματος

Το αίσθημα της ανασφάλειας που διαπιστώνεται από τους πολίτες μίας κοινωνίας με έμφαση στην συμμετοχική φύση της κοινωνίας των πολιτών αποτελεί πρόσθετο στοιχείο και χαρακτηριστικό κατά την πρόληψη του εγκλήματος. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και έπειτα το έγκλημα και το αίσθημα ανασφάλειας που προκαλείται από αυτό στους πολίτες, αναπτύχθηκαν σταδιακά με αποτέλεσμα να αποτελούν σοβαρά

[16] Sinchul Back and Jennifer LaPrade, Cyber-Situational Crime Prevention and the Breadth of Cybercrimes among Higher Education Institutions, International Journal of Cybersecurity Intelligence & Cybercrime 2020, διαθέσιμο στο https://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1074&context=ijcic , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[17] R. Morgan R. Reiner M. Maguire, ο.π. σελ. 605 - 610

προβλήματα για τις εκάστοτε αρχές ως φαινόμενα παθολογίας του περιβάλλοντος των πόλεων. Η απαίτηση για ασφάλεια έγινε εντονότερη λόγω της υποκίνησης και παρότρυνσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης, γεγονός που συνεπάγεται ότι η ενίσχυση της ασφάλειας δημιούργησε πολιτικές πρόληψης με πρωταρχικό σκοπό τον περιορισμό ορισμένων μορφών εγκλήματος (κυρίως μικρής και μεσαίας κλίμακας) και κατ' επέκταση την αναβάθμιση του κρατικού συστήματος που αφορούσε σε θέματα αντεγκληματικής πολιτικής και την συμμετοχή των πολιτών κατά το αίσθημα της κοινής ευθύνης αναφορικά με τα τοπικά προβλήματα. Με τις προαναφερθείσες πρακτικές επιδιώχθηκε η ενδυνάμωση των κοινοτήτων μέσω της ανάπτυξης των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό ξεκίνησαν να εφαρμόζονται συγκεκριμένες πρακτικές πρόληψης σε όλα τα επίπεδα των κοινοτήτων (τοπικά, περιφερειακά και εθνικά), "περιορίζοντας" τους επίσημους μηχανισμούς της ποινικής δικαιοσύνης στην τοπική κοινότητα, δεδομένου ότι στις γειτονιές, τα σχολεία, τους συλλόγους και τις ενώσεις υπήρξε ανάθεση υποχρεώσεων και ενεργειών για την πρόληψη του εγκλήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η αστυνομία δεν θεωρούνταν απλώς ένας κρατικός θεσμός επιβολής του νόμου αλλά κρινόταν ως φορέας εκπαίδευσης και συντονισμού του ανωτέρου κοινωνικού σώματος. Ωστόσο, για την επίτευξη των υπό συζήτηση ενεργειών, απαραίτητη προϋπόθεση κρίνεται η ύπαρξη ενός συναινετικού προτύπου κοινωνιακής οργάνωσης που θα βασίζεται στην ιδέα του «κοινωνικού συμβολαίου», στηριζόμενη σε συνοχή και αλληλεγγύη χαρακτηριστικά που συνήθως δεν διαφαίνονται και δεν παρατηρούνται στις περιοχές όπου εφαρμόζονται τα προγράμματα πρόληψης[18].

Υπό το πρίσμα αυτό, η επιζητούμενη ασφάλεια επιτυγχάνεται "μειώνοντας" την αξία των πολιτικών κρατικού ελέγχου του εγκλήματος. Διαπιστώνονται δύο οπτικές παράμετροι αξιολόγησης ενός ευρέως διαδεδομένου αισθήματος ανασφάλειας. Κατά την πρώτη το αίσθημα ανασφάλειας αποδίδεται εν μέρει σε ένα εξίσου ευρέως διαδεδομένο αίσθημα φόβου των πολιτών για τα πιθανά εγκλήματα, ενώ η δεύτερη εκλαμβάνεται ως μία διαδικασία προσέγγισης του πραγματικού κόσμου. Οι προαναφερθείσες οπτικές λειτουργώντας ως θεμέλιο επηρεάζουν τις λαμβανόμενες πολιτικές πρόληψης, οι οποίες είτε επικεντρώνονται μόνο στο εκάστοτε έγκλημα είτε παρουσιάζονται ως πολιτικές ευημερίας με

[18] Ν. Κουλούρης, Όνειρα και Εφιάλτες της Πρόληψης του Εγκλήματος στις Κοινωνίες της Διακινδύνευσης - Φοβού τους Δαναούς και Δώρα Ασφαλείας Φέροντες, τεύχος 5 2008 , διαθέσιμο στο http://www.intellectum.org/articles/issues/intellectum5/ITL05P043070_Oneira_Efialtes.pdf , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

σκοπό την βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Συνεπώς η μείωση των εγκληματικών πράξεων και αντίληψη του αισθήματος ανασφάλειας αποτελούν έννοιες άμεσα συνυφασμένες την προσπάθεια πρόληψης του εγκλήματος. Ειδικότερα, επιδιώκεται η μείωση της εγκληματικότητας με παρεμβάσεις είτε στα ατομικά κίνητρα είτε στην κοινωνική δομή που κρίνεται ότι επηρεάζει την εγκληματική συμπεριφορά, όπως άλλωστε αναφέρεται και παραπάνω, ενώ οι υποκειμενικές αντιλήψεις περί ανασφάλειας, που διακρίνονται σε εμπειρικές και διαισθητικές αναπροσανατολίζονται και καθοδηγούνται σε κατευθύνσεις που αφορούν την προαγωγή της κοινωνικής ενσωμάτωσης και τις παρεμβάσεις στο φυσικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο των πόλεων. Το συμφέρον του κοινού που διαφαίνεται από τις εν λόγω ενέργειες παρουσιάζει κινδύνους που οδηγούν σε προβληματισμό σχετικά με το συμφέρον του κοινού. Σε πολλές περιπτώσεις διαπιστώνεται ότι η δημόσια ασφάλεια και η κοινωνική ελευθερία λειτουργούν ανταγωνιστικά ενώ θα έπρεπε να είναι αλληλοσυμπληρούμενα πεδία στις σύγχρονες κοινωνίες κινδύνου, όπου η τύχη και η ρευστότητα αντικαθιστούν τον ορθολογισμό και την ισορροπία, με αποτέλεσμα το δικαίωμα στην ασφάλεια να θέτει υπό αμφισβήτηση την ασφάλεια των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Είναι φανερό ότι η πολιτική πρόληψης του εγκλήματος σε μία κοινωνία αντικατοπτρίζει τις ελλείψεις της κοινωνικής και οικονομικής υποδομής. Σκοπός του κράτους που λειτουργεί ως αρμόδιος ασφάλειας στη σύγχρονη εποχή είναι η απορρόφηση των κοινωνικών εντάσεων, η μείωση της κοινωνικής ανισότητας και η επιζητούμενη ισορροπία των πολιτικών για τον έλεγχο του εγκλήματος με την επιβολή του νόμου[19].

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κοινοτική αστυνόμευση. Η φιλελεύθερη εκδοχή της ως μέσω πρόληψης του εγκλήματος, βασίζεται στην θεωρία του υπερασπίσιμου χώρου και της εδαφικότητας και αφορά επαφές – που κρίνονται ως θετικές απ' όλες τις πλευρές - της αστυνομίας και του κοινού στις γειτονιές . Σε αυτές τις περιπτώσεις ο ρόλος της αστυνομίας μεταβάλλεται αφού οι τοπικές πολιτικές πρόληψης αφομοιώνονται από τις πολιτικές ασφάλειας με αποτέλεσμα το αγαθό της δημόσιας ασφάλειας να κοινοτικοποιείται στηριζόμενο σε σχέδια της αποκεντρωμένης και ολοκληρωμένης δράσης που αποτελούν ζητήματα συγκεκριμένων συμβατικών υποχρεώσεων μεταξύ του κράτους και των τοπικών αρχών. Αντίθετα, η αυταρχική εκδοχή αμερικάνικης προέλευσης, αφορά την αστυνόμευση της μηδενικής ανοχής. Συγκεκριμένα, η ανομική συμπεριφορά και κοινωνική αταξία θεωρούνται μη αποδεκτές και

[19] Ν. Κουλούρης ο.π.

αντιμετωπίζονται εξ αρχής και ριζικά προς αποφυγή οποιασδήποτε ανάπτυξής τους[20].

Εν κατακλείδι, η παραδοσιακή μέθοδος αστυνόμευσης της επιβολής του νόμου, η αστυνόμευση της κοινοτικής ανάπτυξης, η αστυνόμευση της μηδενικής ανοχής και η στοχευμένη αστυνόμευση σε συγκεκριμένα εγκλήματα για την τήρηση του νόμου και της τάξης, διαφέρουν αναφορικά με την λειτουργία και τον ρόλο της αστυνομίας, την κοινωνική οργάνωση, την παροχή υπηρεσιών και γενικότερα την αλληλεπίδραση που έχουν με την κοινότητα.

4. Τεχνολογικός ολοκληρωτισμός μέσω της θεωρίας της «πανοπτικής» κοινωνίας.

Το έτος 1791 ο βρετανός φιλόσοφος Jeremy Bentham δημοσίευσε το έργο του με τίτλο «Πανοπτικόν», που αφορούσε καινοτόμο αρχιτεκτονικό σχέδιο φυλακής με στόχο την εξυπηρέτηση του αναμορφωτικού ιδεώδες της εποχής. Το εν λόγω σχέδιο παρουσίαζε μια κυκλική φυλακή που διέθετε έναν θάλαμο επιτήρησης στο κέντρο της και στην περιφέρεια υπήρχαν διασκορπισμένα ισομετρικά κελιά. Ο θάλαμος παρείχε την ικανότητα της συνεχούς επιτήρησης των κρατουμένων, ωστόσο η καινοτομία της ιδέας του Πανοπτικού, υφίστατο στο γεγονός ότι οι έγκλειστοι αδυνατούσαν να διακρίνουν τους επιτηρητές τους. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, ο έλεγχος των κρατουμένων και κατ' επέκταση η υπακοή τους στους κανόνες να επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργίας του αισθήματος ότι η επιτήρηση τους πραγματοποιείται από ασύμμετρο και αόρατο βλέμμα, αλλάζοντας έτσι τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο καθυποτάσσονταν πνευματικά τα υπό επιτήρηση πρόσωπα. Πρόκειται για μηχανισμό εξουσίας της νεότερης κοινωνίας μέσω του ελέγχου της παρέκκλισης και κοινωνικής πειθαρχίας[21].

Ο Foucault αναλύοντας την ιδέα του Πανοπτικού χαρακτηρίζει τον έλεγχο ως εκλεπτυσμένο, διαχειριστικό και λιγότερο εμφανή, που στοχεύει στον ψυχικό καταναγκασμό των προσώπων που τον υπομένουν, σε αντίθεση με την δημόσια και βάρβαρη τιμωρία που υφίστατο παλαιότερα σε περιπτώσεις κοινωνικής απειθαρχίας και η οποία ήταν σωματική και λειτουργούσε παραδειγματικά[22]. Επιπροσθέτως, αναφέρει ότι πρόκειται

[20] Ν. Κουλούρης, ο.π.

[21] Bentham, Jeremy, «Jeremy Bentham: Collected Works» by John Bowring, Edinburgh, 1843 p. 40

[22] David Lyon, «The Electronic Eye. The Rise of Surveillance Society», Polity Press, Cambridge, 1994, p. 64 - 67

για την επιτομή της γνώσης και της εξουσίας που εφαρμόζεται (ανεξάρτητα από τις φυλακές) σε όλα τα συστήματα που στηρίζονται στο καθεστώς της συνεχούς επιτήρησης και πειθαρχίας. Ο Foucault καταλήγει την ανάλυση του με την σκέψη ότι το Πανοπτικό επεκτάθηκε από το πεδίο του σωφρονισμού σε ολόκληρο το κοινωνικό οικοδόμημα με την ανάδυση μίας κοινωνίας νέου τύπου[23]. Η πλασματική εικόνα που παρουσιάζει η πανοπτική φυλακή δηλαδή η αίσθηση των κρατουμένων της συνεχούς επιτήρησης ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι επιτηρητές δεν είναι φυσικά πρόσωπα ή απουσιάζουν δημιουργεί την αντίθεση της «θεατής» και «αθέατης» παρουσίας των επιτηρητών και αποτελεί την ειδοποιό διαφορά της με τις συνηθισμένες φυλακές, κατά τις οποίες υφίσταται φύλακας που επιβάλλει την υπακοή και την τάξη με την διαρκή παρουσία του. Σύμφωνα πάντα με τον Foucault πρόκειται για δύο βασικά χαρακτηριστικά του Πανοπτικού. Το ορατό όπου ο κρατούμενος καθίσταται υποκείμενο της εποπτικής δύναμης του κέντρο και το αβέβαιο όπου παρά το γεγονός ότι δεν γνωρίζει αν, πότε και με ποιον τρόπο επιτηρείται είναι πεπεισμένος ότι αυτό συμβαίνει πάντοτε[24].

Σε μία πιο σύγχρονη προσέγγιση ο Παπαθεοδώρου αναφέρει ότι :« οι επιτηρούμενοι ελέγχονται οπτικά συνεχώς, αλλά δεν μπορούν να δουν αυτόν που τους επιτηρεί, ο οποίος μπορεί να αλλάξει, να αντικατασταθεί ή ακόμη και να μην είναι ένα υπαρκτό πρόσωπο. Το ζήτημα δεν είναι ποιος επιτηρεί (άνθρωπος ή μηχανισμός), αλλά να νιώθει ο επιτηρούμενος ότι βρίσκεται υπό συνεχή επιτήρηση, να νιώθει τον αόρατο έλεγχο και την εποπτεία του βλέμματος πάνω του. Αυτό προσδίδει στην επιτήρηση την εξουσία να διαμορφώσει μια φαντασιακή σχέση (relation fictive) με το αντικείμενο της επιτήρησης. Μια τόσο στενή σχέση, ώστε ο επιτηρούμενος να μην αισθάνεται πλέον ότι βρίσκεται υπό επιτήρηση. Η πανοπτική επιτήρηση κρύβει το αυστηρό προσωπείο της καταστολής και ασκείται πίσω από την ανωνυμία της απλής και ανεπαίσθητης λειτουργίας της «αόρατης» παρακολούθησης»[25].

Συνεπώς, το πρότυπο επιτήρησης της πανοπτικής φυλακής αναδεικνύει την διαδρομή της ιδέας του σωφρονιστικού συστήματος από την εκτέλεση της τιμωρίας ως δημόσιου θεάματος, σύμφωνα με την οποία οι πολλοί παρακολουθούσαν τους λίγους, προς τον εγκλεισμό σε πανοπτικού τύπου

[23] Foucault, «Discipline and Punish: The Birth of the Prison», Vintage Books, New York, 1979, p. 216 - 220

[24] Bozovic, «Jeremy Bentham: The Panopticon Writings» Verso, London, 1995, p. 9 - 18

[25] Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, «Επιτηρούμενη Δημοκρατία. Η Ηλεκτρονική Παρακολούθηση των Πολιτών στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης» Βιβλιόραμα, 2009, σελ. 64 -65

φυλάκιση όπου συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο, δηλαδή οι φύλακες (που εκπροσωπούν τους λίγους) παρακολουθούν τους κρατούμενους (που είναι οι πολλοί). Με τον τρόπο η επίτευξη της υπακοής και της πειθαρχίας πραγματοποιείται μέσω του αυτοελέγχου των τροφίμων οικειοθελώς[26].

a. Αναλογική προσέγγιση της ιδέας του Πανοπτικού στις κοινωνίες του 21ου αιώνα.

Το Πανοπτικό του Bentham παρέμεινε μόνο ως φιλοσοφική ανάλυση και ιδέα καθώς το κτήριο που περιγράφεται στο έργο του εν τέλει δεν χτίστηκε. Ωστόσο, ο Foucault αναφέρει ότι στον 19ο αιώνα παρατηρούνται αστικές θεσμικές ρυθμίσεις που βασίζονται στην προαναφερθείσα αρχή του φιλόσοφου. Ειδικότερα, καθ' όλη την διάρκεια του 20ου αιώνα και μέχρι τα τέλη του, παρατηρούνται τεχνικές παρακολούθησης, τόσο σε εθνικά όσο και σε διεθνή συστήματα, που αναγνωρίζουν και ταξινομούν άτομα της κοινωνίας, δημιουργώντας έτσι ζητήματα αναφορικά με τις δυνητικές συνέπειες που προκύπτουν από τον έλεγχο των πληθυσμών και τον αστικό σχεδιασμό στις σύγχρονες κοινωνίας[27]

Στις σύγχρονες κοινωνίες η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας εναρμονίζεται ολοένα και περισσότερο με τους τομείς και τους παράγοντες της καθημερινότητας και του τρόπου ζωής των πολιτών. Μοιραία, η τεχνολογική ανάπτυξη συμβάλλει στη συνεχή και αδιάλειπτη επιτήρηση του πληθυσμού καθώς αποτελεί ζωτικό μηχανισμό επέκτασης της ιδιωτικής εξουσίας σε μία αποκλειστικά δημόσια σφαίρα. Αυτό συμβαίνει διότι, οι δημόσιοι φορείς δίνουν την δυνατότητα στους αντίστοιχους ιδιωτικούς να παρακολουθούν την συμπεριφορά δρώντων υποκειμένων και να αναφέρουν τυχόν παραβατικές ενέργειες[28]. Τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης (CCTV) λειτουργούν ως βασικό εργαλείο παρακολούθησης του κοινού και η αυξανόμενη χρήση τους σε αστικά περιβάλλοντα και κυρίως σε δημόσιους χώρους φαίνεται να ακολουθούν τις πειθαρχικές λειτουργίες του συστήματος του Πανοπτικού. Η ευρέως πλέον διαδεδομένη χρήση των ανωτέρω εργαλείων δημιουργεί φαινομενική

[26] Foucault, ο.π.

[27] McLaughlin, E. & Muncie, J«The Sage Dictionary of Criminology», Sage Publications, Muncie, J. (2001). «Surveillance», (2001), p. 298 - McLaughlin, E. & Muncie, J., «*The Sage Dictionary of Criminology*», Sage Publications, Wilson, D. «Panopticism», (2001), p. 200

[28] LARRY CATÁ BACKER, «Global Panopticism: States, Corporations, and the Governance Effects of Monitoring Regimes», INDIANA JOURNAL OF GLOBAL LEGAL STUDIES, 2008, p. 1 -49, διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/228223207_Global_Panopticism_States_Corporations_and_the_Governance_Effects_of_Monitoring_Regimes , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

αποδοχή της τεχνολογίας ως «φυσική», από τους πολίτες, με αποτέλεσμα να θεωρείται ως φυσιολογικό χαρακτηριστικό της καθημερινής ζωής στην σύγχρονη κοινωνία και να επεκτείνεται όλο και περισσότερο σε αυτήν[29]. Άξιο αναφοράς αποτελούν ορισμένα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Κίνα και συγκεκριμένα στο Τσιντάο κάμερες που λειτουργούσαν με την τεχνολογία της τεχνητής νοημοσύνης, εντόπισαν καταζητούμενους εγκληματίες κατά την διάρκεια του ετήσιου φεστιβάλ μπύρας, στο Πεκίνο οι παραβάτες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας προβάλλονται σε γιγαντοοθόνες που βρίσκονται σε κεντρικά σημεία της πόλης, ενώ στην Τζενγκζού, ένας αστυνομικός συνέλαβε διακινητή ηρωίνης σε σταθμό τραίνου με την χρήση γυαλιών αναγνώρισης[30].

Κατά τον Gandy οι τεχνικές επιτήρησης που χρησιμοποιούν τα κράτη στο πλαίσιο του Πανοπτικού μοντέλου, αποτελούν μία διαδικασία συνεχούς αναγνώρισης, ταξινόμησης και κατ' επέκταση αξιολόγησης της καθημερινής ζωής. Οι πληροφορίες που συλλέγονται αποτελούν μορφή ελέγχου στην πρόσβαση των ατόμων σε αγαθά και υπηρεσίες. Η επαναλαμβανόμενη χρήση του παντοπτικού είδους έχει πλέον θεσμοθετηθεί και συγκεκριμένα αναφέρει, ότι αποτελεί τυπική διαδικασία λειτουργίας μίας κοινωνίας και μάλιστα στα καθεστώτα που δεν υφίσταται απαιτείται από τους πολίτες ως μορφή εκσυγχρονισμού της κοινωνίας τους. Ωστόσο, το μοντέλο του πανοπτικού εκχωρεί επιλεκτικά προνόμια κατά την διαχείριση των συλλεγμένων πληροφοριών, διαιωνίζοντας την ανισότητα και την δυσπιστία που μοιραία οδηγούν σε περεταίρω επιτήρηση[31].

Γενικότερα, από το αρχικό πανοπτικό σχέδιο φυλακής του 18ου αιώνα μέχρι και την σύγχρονη επιτήρηση του 21ου αιώνα παρατηρούνται πολλές ομοιότητες. Ο Marx στο έργο του με τίτλο Undercover , παρουσιάζει ένα μονοπώλιο κρατικού ελέγχου με την άσκησης νομιμοποιημένης βίας όπου διαπιστώνονται νέες μορφές ελέγχου. Συγκεκριμένα, το εν λόγω μοντέλο στηρίζεται στην χειραγώγηση και όχι στον εξαναγκασμό, σε ηλεκτρονικά

[29] Dee, Michael J., The use of CCTV to police public spaces: a case of big brother or big friend?, 27th Rediscovery of Public Space & Cities for the Well-Being Of Children, 2000, Vienna, Austria, διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/272738489_The_use_of_CCTV_to_police_public_spaces_a_case_of_big_brother_or_big_friend_I τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[30] The Art of Crime, «Το "Πανοπτικόν" της Κίνας», 2019, διαθέσιμο στο https://theartofcrime.gr/%cf%84%ce%bf-.%cf%80%ce%b1%ce%bd%ce%bf%cf%80%cf%84%ce%b9%ce%ba%cf%8c%ce%bd-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%ba%ce%af%ce%bd%ce%b1%cf%82/ τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[31] Oscar H. Gandy, Jr, The Political Economy of Personal Information, 2011, διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/229473141_The_Political_Economy_of_Personal_Information τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

«chip» παρά σε σίδερα της φυλακής και σε αόρατα δεσμά παρά σε χειροπέδες. Τα πανοπτικά εργαλεία επεκτείνονται ολοένα στο σύνολο της κοινωνίας με αποτέλεσμα να εγκλωβίζουν τους πολίτες σε ένα «ηλεκτρονικό πανοπτικό». Ο έλεγχος δηλαδή που ασκείται στα σύγχρονα κράτη στηρίζεται στην επιτήρηση των συμπεριφορών και στην αφομοίωση των κοινωνικών κανόνων ασυναίσθητα με την εκούσια συμμετοχή των ατόμων στην κοινωνική ευταξία, χωρίς την χρήση του φυσικού καταναγκασμού[32].

Είναι πλέον φανερό ότι η επιτήρηση παίρνει διαφορετικές μορφές στους σύγχρονους ρυθμούς ζωής της κοινωνίας, δηλαδή επεκτείνεται πέραν από αυτή που ασκεί το κράτος στους πολίτες, στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων και των εμπορικών συναλλαγών, με αποτέλεσμα το αγαθό της ασφάλειας να μετατρέπεται ένα par excellence καταναλωτικό αγαθό[33]. Ειδικότερα, τα σύγχρονα πληροφοριακά συστήματα παρέχουν την δυνατότητα για συλλογή και επεξεργασία τεράστιου όγκου πληροφοριών και προσωπικών δεδομένων, οδηγώντας την κοινωνία σε ένα τύπο «πανοπτικής κοινωνίας», που ολοκληρώνει την μετάβαση από την φυλακή ύψιστης ασφαλείας στην «κοινωνία ύψιστης ασφαλείας». Στο πλαίσιο αυτό ο Lyon τονίζει την ομοιότητα που διαφαίνεται κατά την πληρέστατη μιντιακή κάλυψη των τρομοκρατικών ενεργειών της 11/9 με το «οτπικόν» του Thomas Mathiesen, όπου οι πολλοί παρακολουθούσαν τους λίγους, παραθέτοντας την αντίθεση της σύγχρονης ηλεκτρονικής παρακολούθησης των πολιτών από τις αρχές όπου οι «λίγοι» παρακολουθούν τους πολλούς και παραθέτοντας με αυτόν τρόπο ότι τα δύο αυτά συστήματα συνυπάρχουν αρμονικά και αλληλοσυμπληρώνονται εξαρτώμενα από ηλεκτρονικά μέσα επιτήρησης βασισμένα στην προηγούμενη τεχνολογία. Την ανυπέρβλητη ανάγκη για συνεχή παρακολούθηση την ορίζει ως «οπτικολαγνεία» ('scopophilia') ή στην ακραία της μορφή «ηδονοβλεψία» ('voyeurism') και καταλήγει ότι σε αυτές τις περιπτώσεις παραβιάζονται τα δικαιώματα των επιτηρούμενων, όπως είναι η ιδιωτικότητα, είτε αυτοί έχουν δώσει την συγκατάθεση τους – όπως τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε reality shows – είτε στις περιπτώσεις που δεν έχει ληφθεί υπόψιν κανενός είδους συγκατάθεση, όπως τα θύματα τρομοκρατικών ενεργειών[34].

[32] Ανθοζωή Χάϊδου, «Εγκληματολογικά Κείμενα. Ανήλικοι, Ναρκωτικά, Κοινωνικός Έλεγχος», Νομική Βιβλιοθήκη, 2003 , σελ. 96 - 117

[33] Thumala, Goold and Loader, (2015) «Tracking Devices: On the Reception of a Novel Security Good», Criminology & Criminal Justice 2015 vol. 15 (1), 3-22, p. 17 -19

[34] David Lyon, «Surveillance after September 11», Polity Press, 2003, p. 40

Συνεπώς, η άσκηση τέτοιου είδους διακυβέρνησης του εγκλήματος με την χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας, διακατέχεται από πανοπτικά χαρακτηριστικά., αφού η παρακολούθηση πραγματοποιείται τεχνικά και από απόσταση χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν η τυχόν συγκατάθεση των επιτηρούμενων.

5. Η 11η Σεπτεμβρίου ως απαρχή της τεχνολογικής επιτήρησης των σύγχρονων κοινωνιών.

Οι τρομοκρατικές ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν την 11η Σεπτεμβρίου στο World Trade Centre και το Πεντάγωνο αποτέλεσαν την απαρχή της μαζικής παρακολούθησης του πλήθους, με σύνθημα την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς κορυφώθηκε ο φόβος των πολιτών για το πόσο ευάλωτοι είναι σε ενδεχόμενο τρομοκρατικό χτύπημα. Η εν λόγω τρομοκρατική επίθεση πέρα από τον υπέρμετρο τρόμο που δημιούργησε τους πολίτες λειτούργησε ως σύμβολο στην καταπολέμηση του καπιταλισμού, των δυτικών κρατών και της παγκοσμιοποίησης. Το συμβάν, λόγω της παγκόσμιας μετάδοσης του από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης απέκτησε τεράστιες διαστάσεις, με αποτέλεσμα να επικρατήσει παγκόσμιος πανικός και ανασφάλεια των πολιτών. Μάλιστα, δημιουργήθηκε η αίσθηση ότι για να επικρατήσει το αίσθημα της ασφάλειας ήτο αναγκαίο να δύνανται οι κυβερνήσεις να προβλέπουν παρόμοιες ενέργειες στο μέλλον.

Έναν μήνα αργότερα, τον Οκτώβριο του 2001, ψηφίστηκε στην Αμερική ο Νόμος Πατριωτών των ΗΠΑ (USA Patriot Act) σε μία απόπειρα καθησυχασμού του κοινού. Ο συγκεκριμένος νόμος προέβλεπε την δυνατότητα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, μέσα από μία σειρά εξουσιών που τους παρείχε, να ερευνούν, να κατηγορούν και να προσάγουν τρομοκράτες. Επίσης, έγιναν δυσμενέστερες και αυστηρότερες οι ποινές που αφορούσαν διάπραξη και υποστήριξη τρομοκρατικών ενεργειών και επιτράπηκε η χρήση ερευνητικών εργαλείων - σε υποθέσεις που αφορούσαν τρομοκρατικές ενέργειες - που είχαν σχεδιαστεί για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και την αποτροπή της διακίνησης ναρκωτικών. Τα εργαλεία αυτά παρείχαν την δυνατότητα στους κυβερνητικούς οργανισμούς να υποκλέπτουν τηλεφωνικές και διαδικτυακές επικοινωνίες και τραπεζικές συναλλαγές, με στόχο τον εντοπισμό και στην συνέχεια την παρακολούθηση ατόμων ενδιαφέροντος και υπόπτων για τρομοκρατικές ενέργειες[35].

[35] James Chen, USA Patriot Act, 2021, διαθέσιμο στο https://www.investopedia.com/terms/p/patriotact.asp#citation-1 τελευταία επίσκεψη 15/9/2022– ο

Ειδικότερα, τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου λειτούργησαν ως αφορμή για την μαζική παρακολούθηση πληθυσμών - όπως άλλωστε προαναφέρθηκε – αλλά και κατηγοριοποίηση ατόμων σύμφωνα με την εθνικότητα, θρησκεία και πολιτικές απόψεις. Μέσω του συστήματος N.S.E.E.R.S (National Security Entry Exit Registration System) ξεκίνησε στις ΗΠΑ η παρακολούθηση 13.000 ανδρών μουσουλμάνων από 16 ετών και άνω που επισκέπτονταν την χώρα εκείνη την περίοδο, καθώς η κυβέρνηση στηρίχτηκε στην εθνικότητα των ατόμων που θεωρούσε υπαίτια για τα πρόσφατα τότε δραματικά γεγονότα. Μάλιστα, η καταγραφή μέσω του εν λόγω συστήματος επεκτάθηκε περαιτέρω και αφορούσε άτομα όλων των εθνικοτήτων που πραγματοποιούσαν επισκέψεις στις ΗΠΑ κατά την εφαρμογή του US Visit and the E.U Visa Information System, ενός προγράμματος που λειτουργούσε με την χρήση βιομετρικής βίζας, η οποία πρόβαλε ειδικές ψηφιακές φωτογραφίες των ταξιδιωτών και βιομετρικά στοιχεία όπως τα δακτυλικά τους αποτυπώματα. Όλα τα δεδομένα που λαμβάνονταν, αποθηκεύονταν σε κεντρική βάση δεδομένων των ΗΠΑ, με τον χρόνο διατήρησης και τον τρόπο χρήσης τους να παραμένουν απόρρητα μέχρι και σήμερα[36].

Τα εν λόγω μέτρα αλλά και γενικότερα τα μέτρα επιτήρησης που θεσπίστηκαν εκείνην την εποχή, αποτελούνταν από ήδη υπάρχουσες συσκευές και προγράμματα και όχι από νέες τεχνολογίες. Ουσιαστικά, οι κυβερνήσεις τοποθέτησαν σε ένα άγνωστο πλαίσιο (καταπολέμηση της τρομοκρατίας), γνωστές τεχνολογίες που είχαν δημιουργηθεί πριν από αρκετό καιρό αλλά για διαφορετική χρήση. Επομένως, όταν χρησιμοποιούνταν ορολογίες όπως «βιομετρικά δεδομένα», στον τύπο ή στην τηλεόραση, οι πολίτες θεωρούσαν πως επρόκειτο για καινοτομίες, ωστόσο οι βιομετρικές συσκευές είχαν δοκιμαστεί σε διάφορα άλλα πλαίσια, όπως σαρώσεις αμφιβληστροειδούς στις τράπεζες και μηχανήματα με ψηφιακά αρχεία δακτυλικών αποτυπωμάτων σε βάσεις δεδομένων της αστυνομίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η «επιτήρηση » ξεκίνησε να ασκείται με στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας, της παραγωγικότητας, της ευημερίας, της υγείας και της ασφάλειας. Ο κοινωνικός έλεγχος μέσω της τεχνολογικής επιτήρησης δεν αποτέλεσε ποτέ κίνητρο για την

νόμος στον οποίο αναφέρεται το άρθρο είναι διαθέσιμος στο https://www.congress.gov/107/plaws/publ56/PLAW-107publ56.pdf τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[36] THE EMERGENCE OF A GLOBAL INFRASTRUCTURE FOR MASS REGISTRATION AND SURVEILLANCE, April 2005, διαθέσιμο στο https://www.statewatch.org/media/documents/news/2005/apr/icams-report.pdf τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

εγκατάσταση συστημάτων επιτήρησης στο παρελθόν, παρά το γεγονός ότι μπορεί να είναι μία ακούσια ή δευτερεύουσα συνέπεια της ανάπτυξής τους.

Η επιτήρηση σε καπιταλιστικούς χώρους εργασίας προήλθε από την μηχανογράφηση των διοικητικών καθηκόντων και συστημάτων που έλαβε χώρα από την δεκαετία του 1960, με στόχο την μείωση γραφειοκρατικών επιβαρύνσεων, αλλά και με σημαντικό κίνδυνο την έκθεση των πολιτών, των εργαζομένων και των καταναλωτών. Κατά την δεκαετία του 1980 τα συστήματα επιτήρησης συνδέθηκαν με την οικονομική αναδιάρθρωση με αποτέλεσμα να επιφέρει σοβαρό πλήγμα στην κρατική ευημερία και να εξατομικεύσει ριζικά τους κινδύνους. Ειδικότερα, η αυξανόμενη ευημερία και κινητικότητα οδήγησαν σε αύξηση εγκλημάτων που με την σειρά τους ενθάρρυναν μία αναδυόμενη «κουλτούρα ελέγχου». Τα αυξανόμενα ποσοστά κινητικότητας, σε συνδυασμό με την επέκταση των κοινωνικών σχέσεων που επιτρέπονταν από τις νέες τεχνολογίες ταξιδιών και επικοινωνιών, σήμαιναν ότι όλο και λιγότερες συναλλαγές και αλληλεπιδράσεις βασίζονταν σε σχέσεις πρόσωπο με πρόσωπο. Με αυτές τις μεθόδους επετεύχθη η αμεσότητα στις συναλλαγές αλλά γεννήθηκε το αίσθημα τις ανασφάλειας. Εξ ου και τα PIN, οι γραμμικοί κώδικες, οι υπογραφές και τελικά τα αναγνωριστικά φωτογραφιών και τα βιομετρικά στοιχεία που βρίσκονται στις κάρτες που έχουν οι πολίτες μέχρι και σήμερα.

Μετά από τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου και την διακυβέρνηση παρακολούθησης που τέθηκε σε ισχύ, διακρίνεται ένα μοτίβο φροντίδας στα μέτρα επιτήρησης, ενώ η ισορροπία συγκλίνει υπέρ του «αυξημένου ελέγχου», με αποτέλεσμα να απειλούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών. Η αυξημένη αλγοριθμική επιτήρηση στόχευε στην εμβάθυνση κατά την διαδικασία της κοινωνικής ταξινόμησης και της κατηγοριοποίησης για διάφορους σκοπούς. Αντίθετα αποτέλεσε μέσο ένταξης και αποκλεισμού, αποδοχής και απόρριψης, αξιοπρέπειας και αναξιότητας. Δημιούργησε την «ψηφιακή διάκριση» μέσα από τους τρόπους με τους οποίους οι ροές προσωπικών δεδομένων αξιοποιούνται και διοχετεύονται κατά την διαδικασία αξιολόγησης κινδύνου, με αποτέλεσμα να ευνοούν κάποιους και να θέτουν σε μειονεκτική θέση άλλους[37].

[37] David Lyon, «Technology vs `Terrorism': Circuits of City Surveillance since September 11th», International Journal of Urban and Regional Research, p. 672 – 674. Διαθέσιμο στο https://cve-kenya.org/media/library/Lyon_2003_Technology_vs_Terrorism__Circuits_of_City__Surveillance_since_September_11th.pdf τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

Το σύνολο των μέτρων παρακολούθησης που πηγάζουν από την προαναφερθείσα διακυβέρνηση δεν βρήκαν σθεναρή αντίδραση από το κοινό καθώς όπως είναι λογικό οι πολίτες νιώθοντας διάχυτη την απειλή, δέχτηκαν την αυστηροποίηση των μέτρων κοινωνικού ελέγχου ως μοναδική λύση στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών ενεργειών οδηγώντας την κοινωνία – και τις υπόλοιπες που ακολούθησαν στο μέλλον – σε αυτό που ονομάζουμε πλέον ως «κοινωνία της επιτήρησης», έχοντας ως χαρακτηριστικό στοιχείο την παραβίαση της ιδιωτικότητας των πολιτών.

6. Το επιχείρημα «Δεν έχω τίποτα να κρύψω» κατά την πρόσβαση των κυβερνήσεων στην ιδιωτικότητα των πολιτών

Αναφορικά με την κρατική επιτήρηση και την εξόρυξη δεδομένων των πολιτών μέσω αυτής, γεννάται το ερώτημα κατά πόσο απειλείται το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα με την απάντηση πολλών ανθρώπων να είναι ότι δεν έχουν τίποτα να κρύψουν και τις κυβερνήσεις να υποστηρίζουν πως αν δεν έχεις κάτι να κρύψεις δεν έχεις να φοβηθείς τίποτα. Ειδικότερα, στην Βρετανία η κυβέρνηση εγκατέστησε εκατομμύρια δημόσιες κάμερες παρακολούθησης σε πόλεις σε όλη την επικράτεια τις οποίες παρακολουθούν αξιωματούχοι της μέσω κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης. Μάλιστα κατά την προβολή του συγκεκριμένου προγράμματος το σλόγκαν της κυβέρνησης ήταν «Αν δεν έχεις τίποτα να κρύψεις, δεν έχεις και τίποτα για να φοβάσαι». Στις Ηνωμένες Πολιτείες επικρατεί η ίδια άποψη ακόμα και από μεγάλο μέρος των πολιτών καθώς φαίνεται να είναι δεκτικοί ακόμη και στον έλεγχο των e – mail τους ή και στην δημιουργία προφίλ από την κυβέρνηση, εφόσον αυτό σημαίνει ότι από την παρακολούθηση του πληθυσμού θα αποφευχθούν τρομοκρατικές επιθέσεις παρόμοιες με εκείνες της 11ης Σεπτεμβρίου. Επιπροσθέτως, πολλές απόψεις υποστηρίζουν ότι η πλειοψηφία του Αμερικανικού λαού δεν έχει τίποτα να κρύψει και ότι εκείνοι που έχουν, ταυτίζονται με παραβατικές ενέργειες και θα πάρουν ότι τους αξίζει με την επιβολή του νόμου[38].

Βέβαια, διατυπώνεται και η αντίθετη άποψη σύμφωνα με τον συγγραφέα Aleksandr Solzhenitsyn όπου αναφέρει ότι «Ο οποιοσδήποτε έχει κάτι να κρύψει ή έχει κάτι το οποίο θέλει να κρατήσει κρυφό. Αυτό που πρέπει να κάνει κανείς είναι να ψάξει αρκετά για να το βρει.». Ο καναδός Ντέιβιντ

[38] Daniel J. Solove, «I've Got Nothing to Hide' and Other Misunderstandings of Privacy», GW Law Faculty Publications & Other Works, 2007, p. 748.

Φλάχερτι που χαρακτηρίζεται ως ειδικός σε ζητήματα παραβίασης απορρήτου υποστηρίζει ότι «Δεν υπάρχει άνθρωπος που ζει στις δυτικές κοινωνίες και δεν ενδιαφέρεται για την προστασία της ιδιωτικότητας του. Εκείνοι που υποστηρίζουν το αντίθετο δεν δύνανται να ανταπεξέλθουν σε ερωτήσεις που αφορούν προσωπικές πτυχές της ζωής τους χωρίς να συνθηκολογήσουν με την παρεμβατικότητα (των ερωτήσεων) σε συγκεκριμένα προσωπικά τους ζητήματα»[39].

Σε άλλες παραλλαγές πιο γενικευμένες του επιχειρήματος «δεν έχω τίποτα να κρύψω» υποστηρίζεται η εξής εκδοχή. Αντί να ισχυριστεί κανείς ότι «δεν έχω τίποτα να κρύψω», το επιχείρημα μπορεί να αναδιατυπωθεί ως ότι όλοι οι νομοταγείς πολίτες δεν πρέπει να έχουν τίποτα να κρύψουν. Μόνο εάν οι άνθρωποι επιθυμούν να αποκρύψουν παράνομη δραστηριότητα θα πρέπει να ανησυχούν, αλλά σύμφωνα με το επιχείρημα του δεν έχω τίποτα να κρύψω, τα άτομα που εμπλέκονται σε παράνομη συμπεριφορά δεν έχουν καμία νόμιμη αξίωση για τη διατήρηση του απορρήτου τέτοιων δραστηριοτήτων. Το εν λόγω επιχείρημα κορυφώνεται με την άποψη του δικαστή Richard Posner σε παρόμοια υπόθεση όπου αναφέρει ότι «Όταν οι άνθρωποι σήμερα καταγγέλλουν την έλλειψη ιδιωτικότητας επιδιώκουν κυρίως κάτι διαφορετικό από αυτήν την ιδιωτικότητα, καθώς επιζητούν την δυνατότητα να αποκρύψουν προσωπικές πληροφορίες που άλλοι θα μπορούσαν να τις χρησιμοποιήσουν εις βάρος τους. Η ιδιωτικότητα συνεπάγεται το δικαίωμα του ατόμου να αποκρύπτει δυσάρεστα γεγονότα για τον εαυτό του.». Κατά τον δικαστή η επίκληση στην ιδιωτικότητα συνεπάγεται στις περιπτώσεις όπου επιχειρείται η απόκρυψη «δυσμενών» πληροφοριών ενός ατόμου και ο νόμος δεν πρέπει να προστατεύει τους ανθρώπους για την απόκρυψη δύσπιστων πληροφοριών.

Επιπλέον, το εν λόγο επιχείρημα δεν αναφέρεται στο σύνολο των προσωπικών πληροφοριών, αλλά στο υποσύνολο που πιθανόν εμπλέκονται στην κρατική επιτήρηση. Ειδικότερα, δεν συλλέγονται πληροφορίες που έχουν να κάνουν με προσωπικές στιγμές των πολιτών όπως βίντεο ή φωτογραφίες, αλλά ενδεχομένως να καταγράφονται παραδείγματος χάριν τηλεφωνικές συνομιλίες από ηλεκτρονικά μέσα εάν τυχόν κριθεί από το κράτος ότι επιβάλλεται η παρακολούθηση στα συγκριμένα άτομα στο πλαίσιο εθνικής ασφάλειας. Πάνω σε αυτήν την οπτική ο Posner υποστηρίζει ότι η συλλογή και επεξεργασία, κυρίως μέσω ηλεκτρονικών μέσων, τεράστιων ποσοτήτων προσωπικών δεδομένων δεν

[39] Daniel J. Solove ο.π. p. 750

μπορεί να παραβιάζει το απόρρητο και κατ' επέκταση την ιδιωτική ζωή. Αυτό συμβαίνει διότι λόγω του όγκου τους, τα δεδομένα φιλτράρονται πρώτα από υπολογιστές, οι οποίοι αναζητούν ονόματα, διευθύνσεις, αριθμούς τηλεφώνου κ.λπ., και οι οποίοι υπολογιστές δεν αποτελούν όντα με αισθήσεις. Το φιλτράρισμα αυτό, εμποδίζει την ανάγνωση των περισσότερων απόρρητων δεδομένων από οποιονδήποτε αξιωματικό πληροφοριών του κράτους και κατ' επέκταση δεν διαπιστώνεται καμία επεξεργασία δεδομένων των πολιτών από κρατικούς αξιωματούχους[40].

Τέλος, το υπό συζήτηση επιχείρημα των κυβερνήσεων εξισορροπεί την έννοια της προστασίας του απορρήτου ενός ατόμου όπου διακυβεύεται από την περιορισμένη αποκάλυψη ορισμένων πληροφοριών έναντι στα ισχυρά συμφέροντα της εθνικής ασφάλειας. Επεξηγηματικά, υποστηρίζεται ότι η παρακολούθηση της NSA, η εξόρυξη δεδομένων ή άλλα κυβερνητικά προγράμματα συλλογής πληροφοριών έχουν ενδεχομένως ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη συγκεκριμένων τμημάτων πληροφοριών σε λίγους κυβερνητικούς αξιωματούχους ή ίσως μόνο σε κυβερνητικούς υπολογιστές. Αυτή η πολύ περιορισμένη αποκάλυψη των συγκεκριμένων πληροφοριών δεν είναι πιθανό να απειλήσει την ιδιωτική ζωή των νομοταγών πολιτών. Μόνο όσοι ασχολούνται με παράνομες δραστηριότητες έχουν λόγο να αποκρύψουν αυτές τις πληροφορίες. Αν και μπορεί να υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες οι πληροφορίες μπορεί να είναι ευαίσθητες για τους νομοταγείς πολίτες, η περιορισμένη αποκάλυψη μειώνει την απειλή για το απόρρητο. Επιπλέον, το ενδιαφέρον ασφάλειας για τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και την πρόληψη τρομοκρατικών επιθέσεων είναι πολύ υψηλό και υπερτερεί των ελάχιστων συμφερόντων προστασίας (που ενδέχεται να παραβιαστούν) της ιδιωτικής ζωής των νομοταγών πολιτών σε αυτές τις συγκεκριμένες πληροφορίες[41].

7. Μορφές τεχνοεπιτήρησης στις σύγχρονες κοινωνίες

Η επιτήρηση των κοινωνιών αποτέλεσε ανέκαθεν παράγοντα για την ασφάλεια των πολιτών από τις εκάστοτε Κυβερνήσεις σε όλα τα κράτη. Ωστόσο με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την μετάβαση από την αναλογική πραγματικότητα στον ψηφιακό κόσμο, ο έλεγχος και η επιτήρηση της συμπεριφοράς επεκτάθηκαν στον δημόσιο χώρο και όπως είναι αναμενόμενο πραγματοποιούνται μέσω εξελιγμένων τεχνολογικών εργαλείων. Η σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική εφαρμόζεται μέσα από την μαζική χρήση των νέων τεχνολογικών πρακτικών δημιουργώντας

[40] Daniel J. Solove ο.π. p. 751 - 752
[41] Daniel J. Solove ο.π. p. 753

έντονους προβληματισμούς για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών μέσα από τον τρόπο διαχείρισης των τυχόν παρεκκλίσεων[42].

Η διεύρυνση της αντεγκληματικής πολιτικής παγκοσμίως αφορά την παρακολούθηση υπόπτων, καταδικασθέντων αλλά και απλών πολιτών. Οι μέθοδοι και τα μέσα των διωκτικών αρχών έχουν πλέον εκσυγχρονιστεί τεχνολογικά, προσφέροντας μεγάλες δυνατότητες συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων, οδηγώντας με αυτόν τον τρόπο τον τομέα της ασφάλειας στην «αυτοματοποίηση». Το κοινωνικό μοντέλο που δημιουργείται βασιζόμενο στα σύγχρονα ψηφιακά συστήματα έχει χαρακτηρισθεί και ως «τεχνολογικός παροξυσμός» που σηματοδοτεί σημαντικές αλλαγές στις παραγωγικές δομές των κοινωνιών, δεδομένου ότι η γνώση και η πληροφορία αποκτούν τέτοια δύναμη και φτάνουν σε σημείο να αντικαθιστούν την εργασία και το κεφάλαιο που αποτελούν (οι τελευταίες) το θεμέλιο των αξιών της οικονομίας της αγοράς[43].

Η κατεύθυνση της αντεγκληματικής πολιτικής προς τις περιστασιακές και τεχνικές μορφές πρόληψης του εγκλήματος οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραβάτες επιδιώκουν την μεγιστοποίηση της ωφέλειας τους μέσα από την διάπραξη εγκλημάτων και ανταποκρίνονται λογικά στις «ευκαιρίες» που τους παρουσιάζονται κατά την διάπραξη ενός εγκλήματος[44], ενώ η βασικές τεχνικές αποτροπής του κρίνονται η δυσχέρανση του στόχου και η επιτήρηση των πολιτών όπως ήδη αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Προς εκπλήρωση του ανωτέρου σκοπού η πρόληψη του εγκλήματος επαφίεται κυρίως σε προτάσεις περιβαλλοντικού σχεδιασμού με αλλαγή των κοινωνικών και περιβαλλοντικών συνθηκών και απώτερο σκοπό το έγκλημα να γίνει αποκρουστικό σαν ιδέα για τους δράστες. Στο πλαίσιο αυτό , οι προτάσεις του Newman για την δημιουργία ζωνών εδαφικής επιρροής που θα ενισχύουν την φυσική επιτήρηση και τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο του εγκλήματος οδήγησαν στην αλλαγή της αστικής αρχιτεκτονικής δομής πολλών χωρών. Πλέον παρατηρείται η δημιουργία ζωνών «συμπίεσης του κινδύνου» (‘risk suppression’ zones) ή/και ασφαλών ζωνών (secure zones) εντός των πόλεων σε χώρες όπως είναι οι

[42] Vania Ceccato, «Eyes and Apps on the Streets: From Surveillance to Sousveillance Using Smartphones», Criminal Justice Review, 2019, p. 37 – 38, διαθέσιμο στο https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0734016818818696 τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[43] David Lyon, «The Information Society: Issues and Illusions», Polity, 1st edition 1991, p. 106 - 108

[44]Marie Rosenkrantz Lindegaard and Wim Bernasco, «Lessons Learned from Crime Caught on Camera», Journal of Research in Crime and Delinquency, 2018 , p.158 – 170, διαθέσιμο στο https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022427817727830 τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

ΗΠΑ, η Νότια Αφρική, το Ισραήλ και σχεδόν όλες οι χώρες της Ευρώπης[45].

a. Από την κοινωνία της πληροφορίας στην κοινωνία της επιτήρησης

Στην σύγχρονη κοινωνία οδεύουμε ολοταχώς για την εφαρμογή συστηματοποιημένων πολιτικών ολικής παρακολούθησης. Αφορμή για την προώθηση των πολιτικών αυτών αποτέλεσαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, καθώς υπήρξε άμεση παραγωγή και εγκατάσταση τεχνικών μέσων επιτήρησης δημιουργώντας τεράστια επιχειρηματική δραστηριότητα στον εν λόγω τομέα. Μέσω της τεχνολογικής επιτήρησης διαπιστώνεται το εξής μοτίβο, όπου το «κράτος της επιτήρησης» διαδέχεται την «κοινωνία της πληροφορίας» και στο σύνολο τους κυριαρχεί η κοινωνία της επιτήρησης, κατά την οποία ο έλεγχος των πολιτών πραγματοποιείται εξ αποστάσεως με την χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας[46].

Η σύγχρονη πολιτική διακυβέρνησης της ασφάλειας ερμηνεύει την επιτήρηση με δύο βασικά χαρακτηριστικά: την επίβλεψη της συμπεριφοράς των πολιτών μέσω των κινήσεων τους και την συλλογή, φύλαξη, ταξινόμηση και επεξεργασία των συλλεγμένων πληροφοριών και προσωπικών δεδομένων. Υπό ευρεία έννοια επιτήρηση σημαίνει «να κοιτάς παντού» και λειτουργεί ως μορφή διατήρησης της τάξης και του ελέγχου κοινωνικών συμπεριφορών[47].

Αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα από τις τεχνολογικές καινοτομίες της, η επιτήρηση αποτέλεσε διαχρονική πρακτική τόσο της αστυνομίας όσο και γενικότερα κατά την εφαρμογή της ποινικής δικαιοσύνης. Από τον 16ο αιώνα διαπιστώνονται στοιχεία και χαρακτηριστικά περιστασιακής κρατικής εποπτείας, ωστόσο η επιτήρηση των προηγμένων βιομηχανικά κρατών είναι συστηματική, με διάρκεια και απώτερο στόχο το σύνολο του πληθυσμού. Ειδικότερα, από την εξατομικευμένη επιτήρηση στις αρχές του 20ου αιώνα καταλήξαμε στην μαζική επιτήρηση των μετανεωτερικών κοινωνιών. Η διαφορά της σύγχρονης παρακολούθησης με τις παρελθούσες μεθόδους είναι ότι η πρώτη είναι τεχνολογικά καθοδηγούμενη, αλγοριθμική και αυτοματοποιημένη, με αποτέλεσμα να

[45] Δρ. Εριφύλη Μπακιρλή ο.π.
[46] Εριφύλη Μπακιρλή ο.π.
[47] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π.

αυξάνει τις κατηγορίες των υπόπτων μεγεθύνοντας έτσι τον κοινωνικό έλεγχο. Επιπλέον, τα τεχνολογικά μέσα που χρησιμοποιούνται, καθιστούν την επιτήρηση διευρυμένη, διαρκή και διεισδυτική. Βέβαια, στόχος είναι η πρόβλεψη και η κατ' επέκταση διαχείριση και αντιμετώπιση των επικίνδυνων συμπεριφορών αλλά τα μέσα αυτά «καθαιρούν» το άτομο από υποκείμενο της ηλεκτρονικής παρακολούθησης και το αντικαθιστούν με όλες τις πληροφορίες που περιστρέφονται γύρω από αυτό[48].

b. Νέα μορφή επιτήρησης

Η τεχνολογική επιτήρηση στις σύγχρονες κοινωνίες επεκτείνεται πέρα από το φάσμα του ποινικού τομέα, σε πεδία όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση και η εργασία. Μέσω της τεχνολογίας μετατρέπονται τα υποκείμενα σε αριθμούς που μετατίθενται στον εικονικό ψηφιοποιημένο κόσμο των πολλαπλών βάσεων δεδομένων, δημιουργώντας με αυτόν τρόπο μια « προ-εγκληματική» κοινωνία. Ο χαρακτηρισμός αυτός προέρχεται από την Zedner όπου υποστηρίζει ότι σε μία προ-εγκληματική κοινωνία διαπιστώνεται αντίδραση (συνήθως από το κράτος) πριν από την διάπραξη εγκλήματος και οι τεχνολογίες παρακολούθησης, ο τεράστιος όγκος προσωπικών δεδομένων που συλλέγονται και η πρόβλεψη τυχόν μελλοντικών γεγονότων διακινδύνευσης, χρησιμεύουν ως αντιμετώπιση της ανασφάλειας των πολιτών[49].

Επιπροσθέτως, οι πολίτες έχουν πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες και τις χρησιμοποιούν για την ασφάλεια τους. Συγκεκριμένα μέσω φορητών συσκευών και συσκευών γεωεντοπισμού δύνανται να παρατηρούν και να καταγγέλλουν ύποπτα περιστατικά, να προειδοποιούν για την ύπαρξη κινδύνων σε συγκεκριμένες περιοχές και να πραγματοποιούν άμεσα έκκληση για βοήθεια στις περιπτώσεις κατά τις οποίες γίνονται δέκτες ή μάρτυρες παραβατικών ενεργειών, ακόμη και από άτομα που τα επιτηρούν (κρατικές αρχές). Ο Steve Mann ορίζει το ψηφιακό αυτό μέσο ως «sousveillance»[50].

---

[48] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π.

[49] Lucia Zedner, «Security», Routledge, London, 1st Edition 2009, p. 76 – 88

[50] Δρ. Εριφύλη Μπακιρλή, «Μορφές τεχνο-επιτήρησης στον έλεγχο της συμπεριφοράς και της παρέκκλισης», Crime Times, 2022, διαθέσιμο στο https://www.crimetimes.gr/%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%87%CE%BF-%CF%84/

Ο στόχος της νέας αυτής μορφής επιτήρησης είναι η αποτροπή εγκλημάτων και η ενίσχυση της δημόσια ασφάλειας στην περιοχή όπου διαμένουν οι χρήστες των τεχνολογικών αυτών μέσων. Οι εν λόγω χρήστες αποτελούν συνήθως ενεργά μέλη της κοινότητας που καταβάλλονται από την αίσθηση της εντοπιότητας και της κοινοτικής αλληλεγγύης. Η επιτήρηση «από κάτω», όπως ονομάζεται, διακατέχεται από μεγάλο αριθμό ατόμων που αναλαμβάνουν δράση εξ αποστάσεως εθελοντικά με αποτέλεσμα η κατεξοχήν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά να μετατοπίζεται από το ατομικό επίπεδο σε συλλογικό. Πρόκειται για αναμετάδοση του γεγονότος που έχει αναδρομική ισχύ στο εικονικό και ψηφιοποιημένο περιβάλλον που προβάλλεται και η τυχόν παρέμβαση γίνεται πολύ-επίπεδη. Μέσω της συγκεκριμένης μεθόδου επιτήρησης γίνονται αισθητές περαιτέρω αισθήσεις πέραν της οράσεως, όπως είναι η αφή και η ακοή, φέρνοντας στο προσκήνιο την ψηφιακή μορφή της βιντεοεπιτήρησης ως ένα είδος «κυβερνο-επιτήρησης»[51].

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία αναφορικά με την σύγχρονη διακυβέρνηση σε θέματα ασφάλειας που επικρατεί στις δυτικές κοινωνίες δημιουργεί σοβαρά ζητήματα στο πλαίσιο της νομιμότητας για τα όρια χρήσης των έξυπνων εφαρμογών από τους πολίτες. Είναι φανερό ότι με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την δημιουργία όλο και περισσότερων τεχνολογικών μέσων επιτήρησης, δημιουργείται πρακτικά ένα είδος επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου των παραβατικών ενεργειών, καθώς πλέον τον ρόλο του επιτηρητή δεν έχει μόνο το κράτος αλλά και μέρος των πολιτών[52].

8. Κατηγορίες τεχνικής πρόληψης του εγκλήματος

a) Η βιομετρία και η ο τρόπος αξιοποίησης της

Με τον όρο βιομετρία ορίζεται η τεχνική που χρησιμοποιείται για την αναγνώριση της μοναδικότητας ενός ατόμου. Ουσιαστικά κάθε άτομο κατέχει ιδιαίτερα βιολογικά, γενετικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά που είναι αναλλοίωτα. Μέσω της ανάπτυξης της τεχνολογίας κατά τον 21ο αιώνα, τα χαρακτηριστικά αυτά δύνανται να μετατραπούν σε ψηφιακό αποτύπωμα και να καταχωρηθούν σε βάσεις δεδομένων. Οι εφαρμογές βιομετρίας συντελούν την βιομετρικοποίηση της ανθρώπινης δραστηριότητας αξιοποιώντας το ευρύ δίκτυο των βάσεων δεδομένων που

[51] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π.
[52] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π.

έχει δημιουργηθεί, παρέχοντας την πλέον αξιόπιστη μέθοδο ταυτοποίησης ενός ατόμου. Μέσω της βιομετρίας το άτομο που καταχωρείται σε βάση δεδομένων αποτελεί μία πληροφορία που δεν μπορεί να ξεχαστεί, να κλαπεί, να αντιγραφεί ή αντικατασταθεί και γενικότερα δεν δύναται να μεταβληθεί με οποιονδήποτε τρόπο. Στις σύγχρονες κοινωνίες που το στοιχείο της τεχνολογίας κυριαρχεί στην καθημερινότητα των πολιτών, η βιομετρία χρησιμοποιείται στην υπηρεσία της ασφάλειας και της πρόληψης εγκλημάτων, από την εξακρίβωση υπόπτων κατά διάπραξη αξιόποινης πράξης μέχρι και στον έλεγχο κατά την είσοδο πολιτών σε χώρους εργασίας ή εκπαίδευσης, ακόμη και κατά την διενέργεια ηλεκτρονικών συναλλαγών[53].

Παρατηρούνται δύο βασικές διακρίσεις των βιομετρικών στοιχείων ενός ατόμου. Η πρώτη κατηγορία αφορά τα βιολογικά ή στατικά βιομετρικά στοιχεία (physiological biometrics), καθώς στο σύστημα εισάγονται σταθεροί βιομετρικοί δείκτες όπως είναι τα δακτυλικά αποτυπώματα ή η ίριδα του ματιού. Η δεύτερη κατηγορία συμπεριλαμβάνει τα συμπεριφορικά βιομετρικά στοιχεία (behavioral biometrics) όπως είναι η φωνή, η υπογραφή ή ο βηματισμός ενός ατόμου, τα οποία μεταβάλλονται ανάλογα με την συναισθηματική κατάστασή του[54]. Περαιτέρω διάκριση διαπιστώνεται στις δύο αυτές κατηγορίες όπου τα βιομετρικά στοιχεία χαρακτηρίζονται ως παθητικά όταν ανιχνεύονται χωρίς την άμεση συμμετοχή του ατόμου (αναγνώριση ματιών του προσώπου) και ενεργά στις περιπτώσεις όπου απαιτείται η συμμετοχή του υπό κρίση ατόμου προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία κατά την λήψη του βιομετρικού δείγματος (υπογραφή ή δακτυλικά αποτυπώματα)[55].

Παρά την αξιοπιστία που χαρακτηρίζει τις βιομετρικές μεθόδους ταυτοποίησης κατά την εφαρμογή τους, για να λειτουργούν πλήρως και να παράσχουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, τα βιομετρικά δείγματα που καταχωρούνται στις βάσεις δεδομένων θα πρέπει να διαθέτουν τα εξής στοιχεία: της μοναδικότητας (δηλαδή να μην είναι πανομοιότυπα με άλλου ατόμου), της καθολικότητας, της διάρκειας και της δυνατότητας αξιοποίησης (δηλαδή να δύναται κάποιος να το συλλέξει κατά την διαδικασία λήψης του).

[53] Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, «Επιτηρούμενη Δημοκρατία. Η Ηλεκτρονική Παρακολούθηση των Πολιτών στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης» Βιβλιόραμα, 2009, σελ. 96 -98

[54] Robin L.Sherman, «Biometrics futures» , Computers & Security, 1992, p. 125 - 129

[55] Chengjun Liu and Harry Wechsler, «Face Recognition» in Biometric Systems, Springer London, 2005, p. 97 - 114

Οι τεχνικές ελέγχου που στηρίζονται σε βιομετρικά στοιχεία παρατηρούνται κυρίως κατά την μετακίνηση των πληθυσμών σε πολλές χώρες στο πλαίσιο της εθνικής ασφάλειας, γεγονός που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ στις αρχές της προηγούμενης εικοσαετίας. Ωστόσο τον Μάϊο του 2003 συγκροτήθηκε η λεγόμενη ομάδα των 8 (G8) που αποτελούταν από τον Καναδά, ΗΠΑ, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία Ρωσία, Ιαπωνία και Μ. Βρετανία. Οι G8 υπέγραψαν συμφωνία που προέβλεπε την υιοθέτηση βιομετρικών διαβατηρίων με ετικέτες ταυτοποίησης μέσω ραδιοσυχνοτήτων για να γίνει εφικτός ο έλεγχος μετακίνησης των ατόμων σε αυτές τις χώρες[56]. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έναν χρόνο αργότερα θεσμοθέτησε παρόμοιες πολιτικές με τον υπ' αριθμ. (ΕΚ) 2252/2004 Κανονισμό του Συμβουλίου[57], όπου καθιερώθηκε η χρήση βιομετρικών στοιχείων σε διαβατήρια και ταξιδιωτικά έγγραφα των πολιτών των Κρατών Μελών.

Είναι φανερό ότι η βιομετρία εξελίσσεται σε βασικό εργαλείο καταπολέμησης της εγκληματικότητας, καθώς αποτελεί εξελιγμένη και αξιόπιστη τεχνική. Έχει αποδειχθεί εξαιρετικά ωφέλιμη κατά την εξακρίβωση της ταυτοπροσωπίας στο πλαίσιο της ενίσχυσης της ασφάλειας, στην αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος, στον έλεγχο του τρομοκρατικού φαινομένου και γενικότερα και σε άλλους τομείς όπως είναι οι εμπορικές συναλλαγές ακόμη και στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, η υπέρμετρη χρήση των βιομετρικών μεθόδων και η συνεχής και η ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων που την υποστηρίζουν, επέφερε την αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (με την θέσπιση του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων), καθώς εγείρονται αμφιβολίες ως προς την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων.

b) Ηλεκτρονικές κάρτες και ηλεκτρονικές ταυτότητες

Οι έξυπνες ηλεκτρονικές κάρτες (smart cards), ήρθαν στο προσκήνιο στις αρχές του 2000 ως ένα ακόμη μέσο για την ενίσχυση της ασφάλειας και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Βέβαια, καθιερώθηκαν άμεσα και συνέβαλαν στην αντιμετώπιση περαιτέρω μορφών εγκληματικότητας, ενώ αποδείχθηκαν ιδιαίτερα χρήσιμες και στον ιδιωτικό τομέα κατά την

[56] Vance Lockton and Richard S. Rosenberg, «RFID: The next serious threat to privacy», Ethics and Information Technology, 2005 , p.225 - 226

[57] Τροποποιήθηκε με τον υπ. Αριθμ. (ΕΚ) 444/2009 Κανονισμό του Συμβουλίου

διενέργεια εμπορικών συναλλαγών. Επιπροσθέτως, σε διεθνές επίπεδο πολλές χώρες αντικατέστησαν τις παραδοσιακές έντυπες ταυτότητες τους με ηλεκτρονικές κάρτες εξακρίβωσης της ταυτοπροσωπίας. Οι εν λόγω κάρτες φέρουν πάνω τους φωτογραφία, ονοματεπώνυμο ημερομηνία γέννησης και άλλα στοιχεία του κατόχου τους, ενώ έχουν ενσωματωμένο ηλεκτρονικό τσιπ που λειτουργεί με την τεχνολογία των ραδιοσυχνοτήτων[58].

Οι ηλεκτρονικές κάρτες ταυτοποίησης διαθέτουν λογισμικό που συνδέεται με το λογισμικό άλλων πληροφοριακών συστημάτων (όπως είναι το λογισμικό της εφορίας) και οι συλλεγόμενες πληροφορίες των υποκειμένων, καταχωρούνται και αποθηκεύονται σε βάσεις δεδομένων. Επιπλέον, στην κάρτα εισάγονται προσωπικές πληροφορίες του εκάστοτε κατόχου της και προσωπικός αριθμός αναγνώρισής του (pin), ενώ σε πιο εξελιγμένες κάρτες τοποθετούνται και βιομετρικά δεδομένα. Κατά αυτόν τρόπο το λογισμικό της κάρτας παρέχει ακριβή πιστοποίηση της ταυτότητας του κατόχου της.

Σύμφωνα με μελέτες διατυπώνεται η άποψη ότι οι εθνικές κυβερνήσεις που υιοθετούν τις έξυπνες κάρτες και τις ενσωματώνουν στην διακυβέρνηση τους, διαθέτουν τους εξής παράγοντες:

α) Πολιτική κρατικής γραφειοκρατίας και άρτια τεχνική υποστήριξη. Αυτό απαιτείται διότι το μέγεθος των πληροφοριών που αντλείται από τις εν λόγω κάρτες λόγω των πολλαπλών βάσεων δεδομένων με τις οποίες συνδέονται, απαιτεί την άμεση και συνεχή γραφειοκρατική διασύνδεση διαφορετικών πληροφοριακών υποσυστημάτων.

β) Αποκέντρωση κρατικών λειτουργιών. Η ευθύνη ενός τέτοιου σχεδιασμού δεν πρέπει να διαμοιράζεται ανάμεσα σε κεντρικές και περιφερειακές Κυβερνήσεις[59].

c) Βιντεοεπιτήρηση, κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης και αναγνώριση προσώπου

Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης αποτελούν το συνηθέστερο μέσο πρόληψης και ασφάλειας και επιπλέον παρατηρούνται τόσο σε ιδιωτικούς όσο και σε δημόσιους χώρους. Ως βιντεοεπιτήρηση νοείται η

[58] Εριφύλη Μπακιρλή, «Σύγχρονη Τεχνολογία και Αντεγκληματική Πολιτική», Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 44
[59] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π. σελ. 45

παρακολούθηση, καταγραφή και εν συνεχεία συλλογή των προσωπικών δεδομένων ατόμων μέσα από ηλεκτρονικές συσκευές, που αφορούν την συμπεριφορά, τις κινήσεις και την επικοινωνιακή δραστηριότητά τους. Η βιντεοεπιτήρηση εμφανίστηκε αρχικά στον ιδιωτικό τομέα στο πλαίσιο αντιμετώπισης εγκληματικών ενεργειών, ωστόσο επεκτάθηκε ραγδαία σε διάφορους τομείς όπου κυριαρχεί η οποιασδήποτε μορφής ανθρώπινη δραστηριότητα [60].

Στο πλαίσιο της πρόληψης του εγκλήματος τα συστήματα των κλειστών κυκλωμάτων λειτουργούν ανέκαθεν αποτρεπτικά στους επίδοξους δράστες. Η μαζική ηλεκτρονική επιτήρηση που ασκείται τα τελευταία χρόνια αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής με την βιντεοεπιτήρηση να αποτελεί πρότυπο παράδειγμα της περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος, αφού μειώνει τις ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων. Η αποτρεπτική δράση της συγκεκριμένης τεχνικής διαφαίνεται από την δεδομένη αύξηση του κίνδυνου που έχει ο εκάστοτε δράστης να συλληφθεί και τον εκφοβισμό του κοινού που διακατέχεται από την μόνιμη αίσθηση της συνεχούς παρακολούθησης[61].

Η ηλεκτρονική παρακολούθηση μέσω βιντεοεπιτήρησης καθίσταται ικανή να προσδιορίσει την ταυτότητα ενός υποκειμένου όταν συνδέεται με κάποια βάση δεδομένων. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να συγκριθούν τα στοιχεία που συλλέγονται από το σύστημα βιντεοεπιτήρησης με τα αντίστοιχα που υπάρχουν στην βάση δεδομένων και να υπάρξει περαιτέρω ανάλυση, κατηγοριοποίηση και τελικώς αναγνώριση του δράστη. Κατ' αυτήν την έννοια οι πρώτες κάμερες παρακολούθησης προσέφεραν ελάχιστα στην πρόληψη του εγκλήματος, ωστόσο με την ανάπτυξη της τεχνολογίας ξεκίνησε η ψηφιοποίηση και αναγνώριση προσώπων και αντικειμένων αυτόματα μέσω αλγορίθμων.

Η αλγοριθμική επιτήρηση είναι η μέθοδος που χρησιμοποιείται από κάμερες παρακολούθησης νέας γενιάς που διαθέτουν ενσωματωμένους ανιχνευτές χαρακτηριστικών προσώπων (facial recognition systems) του δράστη. Οι εν λόγω κάμερες περιέχουν στο λογισμικό τους αυτοματοποιημένες οδηγίες που βασίζονται σε μαθηματικούς αλγορίθμους και τις επιτρέπουν να καταγράφουν και να καταχωρούν αυτόματα στην βάση δεδομένων τα χαρακτηριστικά προσώπων των δραστών και μάλιστα να συγκρίνουν τα συλλεγόμενα στοιχεία με τα ήδη υπάρχοντα σε αυτές τις βάσεις δεδομένων.

[60] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π. σελ. 65
[61] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π. σελ. 69

Επιπλέον ως αλγοριθμικά κρίνονται και τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης που διαθέτουν αυτοματοποιημένο σύστημα αναγνώρισης πινακίδων των οχημάτων κυκλοφορίας και μπορούν να συγκρίνουν τους αριθμούς κυκλοφορίας των οχημάτων των πολιτών με εκείνους που είναι καταχωρημένους των τρομοκρατών ή άλλων ατόμων που είναι ύποπτων για την διάπραξη εγκληματικών ενεργειών.

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι με την εξέλιξη της τεχνολογίας μοιραίος είναι και ο εκσυγχρονισμός των μέσων ηλεκτρονικής εποπτείας με αποτέλεσμα να αυξάνονται και οι δαπάνες που οδηγούν στον προβληματισμό του κατά πόσο αξίζει η συνεχής επένδυση στον εν λόγω τομέα και όχι σε περαιτέρω τομείς της αντεγκληματικής πολιτικής για την ενίσχυση της ασφάλειας και την πρόληψη της εγκληματικότητας. Ειδικότερα, το κόστος των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης αφορά στην εγκατάσταση της λειτουργίας τους αλλά και στην συντήρηση και συνεχή τεχνολογική αναβάθμιση τω λογισμικών και γενικότερα των συστημάτων των καμερών. Περαιτέρω, η βιντεοεπιτήρηση ανέκαθεν αποτελούσε εργαλείο εφαρμογής πολιτικών μηδενικής ανοχής με μοναδικό σκοπό την διατήρηση της δημόσιας τάξης, την αντιμετώπιση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς και την αποτροπή κάθε είδους παρέκκλισης των πολιτών[62].

d) Γεωγραφία της εγκληματικότητας ως μέθοδος πρόληψης του εγκλήματος

Η γεωγραφία αποτελεί ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο τομέα με επιμέρους κλάδο την χαρτογράφηση των εγκλημάτων. Στις σύγχρονες κοινωνίες η χαρτογράφηση του εγκλήματος πραγματοποιείται μέσω γεωγραφικών τεχνολογιών που αναλύουν τα κατεξοχήν εγκλήματα. Η ανάλυση του εγκλήματος καταδεικνύει ότι η πλειονότητα των παραβατικών ενεργειών πραγματοποιείται από άτομα που βρίσκονται στην ζώνη άνεσης τους και η χαρτογράφηση του εγκλήματος επιτρέπει στην αστυνομία και τους ερευνητές να προσδιορίζουν την τοποθεσία της ζώνης άνεσης του εκάστοτε δράστη.

Στο πλαίσιο της προληπτικής αστυνόμευσης, η συγκεκριμένη τεχνική μέσω των μοτίβων που αναλύει δίνει την δυνατότητα στην διωκτική αρχή να εξετάζει τον πιθανό τόπο που θα διεξαχθεί ένα έγκλημα αλλά και τον χρόνο κατά τον οποίο θα πραγματοποιηθεί. Έτσι η κατανομή και η διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού γίνεται ευνοϊκότερη και υπάρχει

[62] Εριφύλη Μπακιρλή, ο.π. σελ. 67 - 89

αμεσότητα στην τυχόν αντιμετώπιση εγκλημάτων λόγω της πληρότητας του προσωπικού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι εφόσον η αστυνομία γνωρίζει την επικινδυνότητα μίας περιοχής αλλά και την συνήθη ώρα διάπραξης εγκληματικών ενεργειών, δύναται να διανέμει προσωπικό επιτήρησης κατά την οριζόμενη ώρα από το μοτίβο και όχι ολόκληρο το 24ωρο με κίνδυνο να υπάρχει έλλειψη προσωπικού σε περίπτωση έκτακτων αναγκών[63].

Ειδικότερα, η ανάλυση του χώρου αποτελεί μία από τις πρώτες χρήσεις της χαρτογράφησης και εστιάζει στον εντοπισμό περιοχών στις οποίες υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα διάπραξης εγκλήματος, τα λεγόμενα hot spots. Οι ενδείξεις των περιοχών αυτών βοηθούν τις αρχές να αντιληφθούν τα κοινά στοιχεία που παραβιάζονται και που σχετίζονται με τις περιοχές υψηλής εγκληματικότητας, όπως είναι παραδείγματος χάριν οι διαδρομές μεταφοράς και οι εγκαταστάσεις ψυχαγωγίας. Η ανίχνευση των σημείων αυτών ενισχύει την βραχυπρόθεσμη λήψη αποφάσεων σχετικά με την κατανομή πόρων και τις μακροπρόθεσμες πολιτικές που αφορούν στην μείωση της εγκληματικότητας.

Επιπλέον, κατά την χαρτογράφηση ενός εγκλήματος οι στατιστικές μέθοδοι για την ανάλυση της ομαδοποίησης στοχεύουν όλες στον εντοπισμό περιοχών με υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας καθώς ανιχνεύουν τοποθεσίες ή περιοχές όπου είναι πιθανό να συμβεί έγκλημα με βάση το πού συνέβη το έγκλημα στο παρελθόν και στην περίπτωση μοντελοποίησης εδάφους κινδύνου, τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά. Οι χάρτες hot spot είναι ευανάγνωστοι και μπορούν να βοηθήσουν τους αξιωματικούς να λαμβάνουν γρήγορες, ενημερωμένες αποφάσεις σχετικά με τον τρόπο κατανομής του χρόνου τους κατά τη διάρκεια μιας βάρδιας. Ορισμένες εργασίες, ωστόσο, απαιτούν προσοχή σε χρονικά μοτίβα. Εάν ένα αστυνομικό τμήμα έχει παρατηρήσει αύξηση ληστειών και προσπαθεί να προβλέψει το επόμενο περιστατικό, είναι σημαντικό να εντοπιστεί τόσο η χωρική όσο και η χρονική διαδρομή που ακολουθεί ο ύποπτος δράστης. Για τον λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί λογισμικά που επιτρέπουν στους χρήστες να αναλύουν τόσο τα χωρικά όσο και τα χρονικά στοιχεία των εγκληματικών προτύπων. Τα προγράμματα αυτά εξετάζουν τις χρονικές και χωρικές σχέσεις μεταξύ συμβάντων σε μια δεδομένη ακολουθία με αποτέλεσμα να δύνανται να προβλέψουν το επόμενο περιστατικό Για κάθε περιστατικό, οι μέσοι όροι υπολογίζονται χρησιμοποιώντας τα περιστατικά που συνέβησαν λίγο πριν και αμέσως μετά. Ο χάρτης που

[63] Jennifer Bachner, «Predictive Policing: Preventing Crime with Data and Analytics», IBM Center for the Business of Government, 2013, p. 86 - 90

προκύπτει περιλαμβάνει μια γραμμή μέσα από τα περιστατικά, η οποία σηματοδοτεί τη «μέση» διαδρομή που ακολουθεί ο δράστης[64].

9. Η χρήση της τεχνολογίας στην αστυνομία

Η εξέλιξη της τεχνολογίας συμβάλει σημαντικά στο εκσυγχρονισμό της αστυνόμευσης όχι μόνο στον τομέα της επιτήρησης αλλά σε όλους τους τομείς γενικότερα (από την ασφάλεια των αστυνομικών μέσα από τον εξοπλισμό που λαμβάνουν μέχρι και την εξιχνίαση ποικίλων υποθέσεων ταχύρρυθμα). Ουσιαστικά, η τεχνολογία φαίνεται να είναι ελκυστική για την αστυνομία για διάφορους λόγους. Αυτό συμβαίνει διότι τους εξοπλίζει με νέες ικανότητες και τρόπους δράσης ενώ η καινοτομία στον τεχνολογικό τομέα κρίνεται ως η πλέον κατάλληλη στρατηγική για την αντιμετώπιση της αστυνομικής αποτυχίας, αφού η ενσωμάτωση νέων τεχνολογικών εργαλείων, τις τελευταίες δεκαετίες, συνέβαλε στον επαγγελματισμό της αστυνομίας ως οργανισμού[65].

Βέβαια, η ενδεχόμενη αντίδραση των μελών που απαρτίζουν τα αστυνομικά τμήματα κατά την χρήση των καινοτόμων τεχνολογικών εργαλείων που υποχρεούνται να χρησιμοποιούν είναι συχνή και έχει σαν αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση μακροχρόνιων οργανωτικών πρακτικών. Άλλωστε όσο περισσότερο θεωρείται ότι μια νέα τεχνολογία απειλεί να αναδιαρθρώσει τις παγιωμένες εργασιακές κουλτούρες, τόσο πιο πιθανό είναι να αντιμετωπιστεί με εχθρότητα. Αντίθετα, έχει παρατηρηθεί ότι παρόλο που οι δομικές συνθήκες μπορεί να αλλάζουν λόγω των νέων ή ενισχυμένων ικανοτήτων που προσφέρουν οι τεχνολογίες κατά την άσκηση μεθόδων αστυνόμευσης, οι πολιτισμικές παραδοχές και οι παραδοσιακές πρακτικές αστυνόμευσης συχνά παραμένουν αμετάβλητες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα νέα αυτά εργαλεία να καταλήγουν να ευθυγραμμίζονται με τις καθιερωμένες διαδικασίες των αστυνομικών αντί να μεταρρυθμίζουν ριζικά τον τρόπο με τον οποίο οι τελευταίοι προσεγγίζουν τα καθήκοντά τους. Τα προαναφερθέντα σε καμία περίπτωση δεν αποκλείουν την πιθανότητα οργανωτικής αλλαγής στην παραδοσιακή αστυνόμευση. Ωστόσο, επιβεβαιώνουν τον προβληματισμό που επικρατεί αναφορικά με το γεγονός ότι η τεχνολογία δεν είναι η ξεκάθαρη, εύκολα εφαρμόσιμη μεταβλητή που οι πολιτικοί, οι

[64] Jennifer Bachner, ο.π.

[65] Simon Egbert and Matthias Leese, « Criminal Futures: Predictive Policing and Everyday Police Work», Routledge, 2021, p. 45 - 46

ιδιωτικές εταιρείες και κυρίως οι αστυνομικοί διευθυντές μερικές φορές φαίνεται να πιστεύουν ότι είναι[66].

Επιπλέον διατυπώνεται και η άποψη ότι η τεχνολογική καινοτομία έχει καταφέρει να μεταμορφώσει την μεθοδολογία της αστυνόμευσης σε ότι αφορά την στάση της απέναντι στην κοινωνία, προσφέροντας της μία επιστημονική διάσταση. Ειδικότερα, έχουν ενσωματωθεί μέθοδοι όπως είναι ψηφιακή εγκληματολογία, οι αναλύσεις DNA, η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων και η δοκιμή φαρμάκων. Οι πρακτικές αυτές παράγουν αξιόπιστες αποδείξεις κατά την διενέργεια ποινικών ερευνών αυξάνοντας την αξιοπιστία κατά την εξιχνίαση.

Δεν πρέπει να λησμονείται ότι οι επιστημονικές φιλοδοξίες και οι τεχνικές ανάλυσης του εγκλήματος που τις συνοδεύουν απαιτούν νέες δεξιότητες και εξειδικευμένες γνώσης που είναι απαραίτητες για την εκτέλεση του αστυνομικού έργου και την ορθή λειτουργία και εκμετάλλευση στο έπακρο των νέων τεχνολογικών εργαλείων. Την δεκαετία του 1990 και του 2000 η αστυνομική γνώση έγινε συνώνυμη με δεδομένα που είναι πολύ περίπλοκα και ογκώδη για να τα αντιμετωπίσει ο ανθρώπινος εγκέφαλος και η ικανότητα εντολής νέων τεχνολογικών εργαλείων για την αξιοποίηση και εφαρμογή αυτής της γνώσης έγινε απαραίτητη για το επάγγελμα του αστυνομικού. Η σύγχρονη αστυνομική εργασία θεωρείται ολοένα και περισσότερο ως μια διεπιστημονική διαδικασία που βασίζεται σε εξειδικευμένες γνώσεις σε διαφορετικούς τομείς και απαιτεί συνεργασία μεταξύ διαφορετικών ειδικών προκειμένου να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα[67].

Μελετητές επισημαίνουν ότι οι νέες τεχνολογίες μεταβάλλουν τους τρόπους με τους οποίους η αστυνομία αυτορυθμίζεται εσωτερικά. Σε διοικητικό πλαίσιο, η τεχνολογία προσφέρει διαφάνεια αναφορικά με τις αστυνομικές μεθόδους όχι μόνο προς το κοινό αλλά και κατά την διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, της αξιολόγησης της απόδοσης των αξιωματικών και των αποφάσεων σχετικά με τις προαγωγές. Ωστόσο, οι νέες αστυνομικές τεχνολογίες, κυρίως εκείνες που προσανατολίζονται στην επιτήρηση και την παραγωγή πληροφοριών, έχουν επίσης αντιμετωπιστεί με μεγάλο βαθμό κανονιστικού σκεπτικισμού. Η εφαρμογή των τεχνολογιών έχει προκαλέσει ανησυχίες αναφορικά με την ψηφιοποίηση των μεγάλων βάσεων δεδομένων και των πολύπλοκων αλγοριθμικών αναλύσεων. Οι φόβοι για μια κοινωνία μέγιστης ασφάλειας

[66] Simon Egbert and Matthias Leese, ο.π.
[67] Simon Egbert and Matthias Leese, ο.π.

μέσα σε ένα φιλελεύθερο δημοκρατικό πλαίσιο είναι επίμονοι στις τρέχουσες συζητήσεις σχετικά με την επιτήρηση, τις διακρίσεις, την προβολή προφίλ και την αλγοριθμική μεροληψία στην προγνωστική αστυνόμευση[68].

10. Χρήση αλγορίθμων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης

Καθώς ένας αυξανόμενος αριθμός καθημερινών δραστηριοτήτων πραγματοποιείται πλέον διαδικτυακά, ένας άνευ προηγουμένου όγκος ψηφιακών πληροφοριών συλλέγεται, αποθηκεύεται και αναλύεται, καθιστώντας δυνατή τη συγκέντρωση δεδομένων σε όλα τα θεσμικά όργανα. Η αξιοποίηση αυτού του αναπτυσσόμενου όγκου ψηφιοποιημένων πληροφοριών πραγματοποιείται μέσω αλγορίθμων, οι οποίοι ορίζονται ευρέως ως μια τυπικά καθορισμένη ακολουθία λογικών πράξεων που παρέχει βήμα προς βήμα οδηγίες προς τους υπολογιστές να λαμβάνουν αυτοματοποιημένες αποφάσεις στηριζόμενοι στα δεδομένα που κατέχουν από τις βάσεις δεδομένων τους. Οι αλγόριθμοι χρησιμοποιούνται για να καθοδηγήσουν τη λήψη αποφάσεων σε διαφορετικούς θεσμικούς τομείς όπως είναι η εκπαίδευση, η δημοσιογραφία και η ποινική δικαιοσύνη. Οι υποστηρικτές των αλγοριθμικών τεχνολογιών επισημαίνουν ότι βασιζόμενοι σε "αμερόληπτες" εκτιμήσεις, οι αλγόριθμοι μπορούν να βοηθήσουν στην αποτελεσματικότερη και αντικειμενικότερη αξιοποίηση των πόρων. Ωστόσο, πρόσφατες έρευνες θέτουν υπό αμφισβήτηση την ιδέα ότι οι αλγοριθμικές τεχνολογίες είναι πάντα πιο αποτελεσματικές, αντικειμενικές και υπεύθυνες από την ανθρώπινη κρίση. Σε όλους τους τομείς, οι μελετητές έχουν δείξει ότι οι αλγόριθμοι μπορεί να είναι προκατειλημμένοι με τρόπους που αντικατοπτρίζουν τα διακριτικά χαρακτηριστικά των υφιστάμενων κοινωνικού συστήματος[69].

Με τον όρο "προληπτική αστυνόμευση" ορίζεται η χρήση αναλυτικών τεχνικών για την πραγματοποίηση στατιστικών προβλέψεων σχετικά με πιθανή εγκληματική δραστηριότητα. Η προγνωστική αστυνόμευση αντλείται από τις θεωρίες της εγκληματολογίας που αναλύουν το έγκλημα

[68] Simon Egbert and Matthias Leese, ο.π.

[69] Sarah Brayne and Angele Christin, «Technologies of Crime Prediction: The Reception of Algorithms in Policing and Criminal Courts», 2020, p.3

ως συνάρτηση των περιβαλλοντικών συνθηκών, των χρόνιων παραβατών και των κοινωνικών δικτύων.

Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι αλγοριθμικές προβλέψεις που χρησιμοποιούνται κατά τη προληπτική αστυνόμευση από μόνες τους δεν έχουν την δυνατότητα να προβλέψουν την αιτία τέλεσης του εγκλήματος. Για τον λόγο αυτό οι αλγόριθμοι προσδιορίζουν το πρόσωπο που κρίνεται ύποπτο ή το μέρος στο οποίο κρίνεται ότι θα διενεργηθεί η παραβατική ενέργεια αλλά για το αν η περίσταση κρίνεται ως υψηλού κινδύνου η απόφαση βρίσκεται στην διακριτική ευχέρεια του εκάστοτε αστυνομικού[70].

Επιπλέον, σε ότι αφορά τους αλγόριθμους που διέπουν τις τεχνολογίες αστυνόμευσης, αυτοί έχουν ως επίκεντρο τον άνθρωπο και λειτουργούν υπό την μορφή αλγοριθμικών αξιολογήσεων κινδύνου. Τέτοιες εκτιμήσεις υπολογίζουν το επίπεδο φαινομενικού κινδύνου ενός ατόμου, όπως αν διατρέχει υψηλό ή χαμηλό κίνδυνο βίας ή υποτροπής. Στο Ηνωμένο Βασίλειο και συγκεκριμένα στην πόλη Durham η αστυνομία χρησιμοποιεί το εργαλείο Harm Assessment Risk Tool (HART) για να προβλέψει εάν τα άτομα που κρατούνται διατρέχουν χαμηλό, μέτριο ή υψηλό κίνδυνο να διαπράξουν αδίκημα εντός διετίας. Η πρόβλεψη χρησιμοποιείται στη συνέχεια για να επηρεάσει την απόφαση των αξιωματικών εάν θα ασκήσουν δίωξη με την απαγγελία κατηγοριών κατά του συγκεκριμένου ατόμου ή, αντίθετα, αν θα παραπέμψουν το άτομο σε ένα πρόγραμμα εκτροπής που περιλαμβάνει ένα εξωδικαστικό πρόγραμμα απεξάρτησης. Το μοντέλο HART λαμβάνει υπόψη παράγοντες που σχετίζονται με την παραβατική συμπεριφορά του ατόμου, καθώς επίσης και στοιχεία όπως είναι η ηλικία, το φύλο ακόμη και ο ταχυδρομικός κώδικας του υπόπτου[71].

Αναφορικά με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνη, στα ποινικά δικαστήρια, υπήρξε επίσης μια εκθετική ανάπτυξη των τεχνολογιών πρόβλεψης. Από τη δεκαετία του 1980, τα ποινικά δικαστήρια στράφηκαν στις εν λόγω τεχνολογίες, με τη χρήση εργαλείων εκτίμησης κινδύνου για θέματα που αφορούσαν τον κίνδυνο υποτροπής ενός δράστη ή της μη εμφάνισής του στο δικαστήριο όταν έχει καταβληθεί εγγύηση. Τα πρώτα εργαλεία εκτίμησης κινδύνου βασίστηκαν σε προκαθορισμένους παράγοντες

[70] Sarah Brayne and Angele Christin, ο.π.
[71] Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, «To Surveil and Predict », Citizen Lab, 2020, p. 52

κινδύνου, όπως είναι το ιστορικό κατάχρησης ουσιών και η ηλικία του πρώτου αδικήματος. Με την πάροδο του χρόνου η ανάλυση κινδύνου πραγματοποιούνταν σε "δυναμικούς παράγοντες", όπως η ηλικία ή η κατάσταση απασχόλησης. Πρόσφατα εργαλεία εκτίμησης κινδύνου έχουν περιγραφεί ως ειδικά "αλγοριθμικά", με την έννοια ότι βασίζονται σε τεράστιο όγκο δεδομένων και στην μηχανική εκμάθησης για τον εντοπισμό σχετικών μοτίβων, με αποτέλεσμα να δημιουργείται προβληματισμός ως προς την αρχή της διαφάνειας κατά την διαδικασία λήψεις της αυτοματοποιημένης απόφασης.

Τα μέσα αξιολόγησης κινδύνου έχουν σχεδιαστεί για να "δομούν" τη λήψη αποφάσεων και να περιορίζουν τη δικαστική διακριτική ευχέρεια παρέχοντας ένα σαφές σύνολο κατευθυντήριων γραμμών, βαθμολογιών και συστάσεων στους επαγγελματίες του νομικού κλάδου, καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας εκδίκασης των υποθέσεων. Τα εν λόγω μέσα, κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την έκδοση αποφάσεων καταδίκης. Μετά την έκδοση της απόφασης, χρησιμοποιούνται για την πρόβλεψη τυχόν υποτροπής των ενόχων και για αποφάσεις σχετικά με την επιτήρηση και την αποφυλάκιση υπό όρους. Οι βαθμολογίες κινδύνου χρησιμεύουν επίσης ως σωφρονιστικά μέσα για τον προσδιορισμό της ταξινόμησης ασφαλείας των φυλακισμένων ατόμων.

Τόσο η προγνωστική αστυνόμευση όσο και οι αλγόριθμοι εκτίμησης κινδύνου έχουν αντιμετωπίσει αυξανόμενη κριτική εξαιτίας τη δυνατότητά τους να ενισχύουν προϋπάρχουσες προκαταλήψεις και ανισότητες. Πάνω σε αυτό το ζήτημα η Sandra Mayson επισημαίνει ότι , "σε έναν φυλετικά διαστρωματωμένο κόσμο, οποιαδήποτε μέθοδος πρόβλεψης θα προβάλει τις ανισότητες του παρελθόντος στο μέλλον. Αυτό ισχύει προγνωστική πρόβλεψη που εφαρμοζόταν εδώ και καιρό στην ποινική δικαιοσύνη όσο και για τα αλγοριθμικά εργαλεία που την αντικαθιστούν τώρα" [72].

Όπως άλλωστε προαναφέρθηκε τα αλγοριθμικά εργαλεία εκτίμησης κινδύνου χρησιμοποιούνται σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες σε προδικαστικές διαδικασίες σχετικά με την εγγύηση αλλά και σε διαδικασίες που αφορούν την καταδίκη και την αποφυλάκιση υπό όρους. Καναδοί ερευνητές, κυβερνητικοί οργανισμοί και νεοφυείς εταιρείες έχουν αρχίσει να εξετάζουν τα αλγοριθμικά μέσα αξιολόγησης κινδύνου

[72] Sarah Brayne and Angele Christin, ο.π.

και στην εγγύηση. Το εργαλείο Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions (COMPAS) χρησιμοποιείται ευρέως σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες για την αξιολόγηση του κινδύνου υποτροπής ενός κατηγορουμένου με σκοπό την ενημέρωση για τις αποφάσεις προδικαστικής κράτησης, καταδίκης και αποφυλάκισης υπό όρους. Ο αλγόριθμος που διέπει το εν λόγω εργαλείο είναι ιδιόκτητος και δεν αποκαλύπτεται στους κατηγορούμενους ή στους δικηγόρους τους. Σύμφωνα με πληροφορίες τα αποτελέσματα του προκύπτουν μέσα από ένα σύνολο 137 ερωτήσεων που απαντώνται από τον κατηγορούμενο ή αντλούνται από αστυνομικά δεδομένα. Η έρευνα που διεξάγεται από το εργαλείο περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με το ποινικό μητρώο και τη συμπεριφορά της οικογένειας και των φίλων του κατηγορουμένου, καθώς και ερωτήσεις που αφορούν το μορφωτικό επίπεδο και την απασχόλησή του[73].

Στο πλαίσιο αρχής του σωφρονισμού, ερευνητές του Πανεπιστημίου του Saskatchewan διεξάγουν ένα έργο μηχανικής μάθησης που βασίζεται και προβλέπεται να αντικαταστήσει το Level Service Inventory - Ontario Revised (LSI-OR). Το LSI-OR είναι ένα μέσο που χρησιμοποιείται για τη διενέργεια αξιολογήσεων κινδύνου και αναγκών κάθε έξι μήνες για "όλους τους ενήλικους κρατούμενους που υποβάλλονται σε οποιαδήποτε απόφαση ιδρυματικής κατάταξης ή αποφυλάκισης, για όλους τους νεαρούς παραβάτες τόσο σε ασφαλή όσο και σε ανοικτή κράτηση και για όλους τους επιτηρούμενους και αποφυλακισμένους υπό όρους". Εάν η τεχνολογία αυτή ευδοκιμήσει, θα αποτελέσει το πρώτο παράδειγμα στον Καναδά μιας αλγοριθμικής τεχνολογίας που χρησιμοποιείται στο σωφρονιστικό πλαίσιο για να επηρεάσει άμεσα τις αποφάσεις σχετικά με την ελευθερία των ατόμων και την επανένταξη τους στην κοινωνία[74].

11. Ουτοπία ή Δυστοπία κατά την χρήση αλγορίθμων στο πλαίσιο της προληπτικής αστυνόμευσης

Με τον όρο ουτοπία νοείται μία κατάσταση κατά την οποία το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα είναι καλό αλλά ταυτόχρονα μη υπαρκτό. Στο πλαίσιο της αξιοποίησης της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης και στην εκμετάλλευση των αλγορίθμων που προσφέρει η ουτοπία παρουσιάζεται στο γεγονός ότι προσφέρει την δυνατότητα πρόγνωσης εγκλημάτων, ατυχημάτων ακόμη και δυστυχημάτων. Κατά τα δεδομένα

[73] Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, ο.π.
[74] Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, ο.π.

πάνω στην πολλά υποσχόμενη αυτή τεχνολογία αυτό δεν είναι εφικτό, αλλά δεν παύει να αποτελεί επιθυμία των πολλών και σε πολλές περιπτώσεις φιλοδοξία και επιδίωξη. Ενδεχομένως αυτός να είναι και ο λόγος για τον οποίο η συγκεκριμένη τεχνολογία αντιμετωπίζεται με ενθουσιασμό όπως παραδείγματος χάρη στον τομέα της προληπτικής αστυνόμευσης. Παρά το γεγονός ότι δεν δύναται να προβλέψει την διάπραξη εγκλημάτων, συμβάλλει στην όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστη πρόγνωση μελλοντικών γεγονότων, στηριζόμενη σε μοτίβα που προκύπτουν από προηγούμενα γεγονότα και τους παράγοντες τέλεσης τους. Με αυτόν τον τρόπο επιτρέπει την υιοθέτηση προληπτικών στρατηγικών με στόχο τον περιορισμό των προβλεπόμενων αρνητικών γεγονότων, την μείωση τους και σε μερικές περιπτώσεις ακόμη και την αποφυγή των δυσμενών συνεπειών τους[75].

Ουσιαστικά, η ουτοπία της προσμονής είναι αποτέλεσμα της αισιοδοξίας που προκύπτει από την επιστημονική έκβαση αυτών των τεχνολογιών και την ένταξη τους στην κοινωνική πραγματικότητα. Οι αλγόριθμοι παρέχουν την δυνατότητα επεξεργασίας μεγάλων ποσοτήτων δεδομένων που τους επιτρέπει να αξιολογούν περισσότερες πληροφορίες σε σύντομα χρονικά διαστήματα (γεγονός που δεν δύναται να πραγματοποιηθεί από οποιονδήποτε αξιωματικό αναλυτή εγκλήματος) και σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες απαιτήσεις του κοινού για παροχή άμεσης δικαιοσύνης και συνεχούς ασφάλειας, η ικανότητα αυτή αποκτά ιδιαίτερη αξία.

Η αισιοδοξία που διέπει την ουτοπία της τεχνητής νοημοσύνης ενδέχεται να έχει σαν συνέπεια την διαμόρφωση πολιτικοκοινωνικών αποφάσεων υψίστης σημασίας. Στο πλαίσιο εκπλήρωσης του ουτοπικού οράματος η συναίνεση προς χρήση των τεχνολογιών αυτών ξεκινά με την νομιμοποίηση των στόχων τους, συνεχίζει με την θεσμοθέτηση των μέσων που απαιτούνται για την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων και καταλήγει με την νομιμοποίηση της χρήσης τους σε ιδιαίτερα σημαντικούς τομείς που λειτουργούν παραδειγματικά στην ορθή λειτουργία της κοινωνίας όπως είναι η πρόληψη του εγκλήματος και των συνεπειών του. Μάλιστα, σε πολλές πόλεις της Αμερικής από το 2013, διαπιστώνεται αυξανόμενη χρήση των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της αστυνόμευσης και συγκεκριμένα αλγορίθμων που αφορούν την επεξεργασία μεγάλου όγκου δεδομένων για την λήψη αποφάσεων. Ενώ έρευνες καταδεικνύουν ότι το 2014 το 38% των υπηρεσιών της αστυνομίας χρησιμοποίησαν μεθόδους προληπτικής επιτήρησης. Διατυπώνεται η

[75] Fernando Miró-Llinares, «Predictive policing: Utopia or dystopia? On attitudes towards the use of big data algorithms for law enforcement», 2020, p. 9 -14

άποψη ότι στο μέλλον η αστυνομία θα χρησιμοποιεί την τεχνητή νοημοσύνη για την πρόβλεψη εγκλημάτων. Ωστόσο η εκτεταμένη χρήση αλγορίθμων δεν είναι σαφές ότι θα οδηγήσει στην μείωση της εγκληματικότητας και την εξάλειψη των διακρίσεων (μέσω των αυτοματοποιημένων αποφάσεων) ή στην καθιέρωση ενός νέου μοντέλου προληπτικής αστυνόμευσης στο οποίο ο κύριος τρόπος αντιμετώπισης του εγκλήματος θα ήταν η έγκαιρη παρέμβαση με βάση την προγνωστική κρίση ενός αλγόριθμου και ποια θα ήτο η αντίδραση στην περίπτωση που υπολειτουργήσει[76].

Η έννοια της δυστοπίας είναι όμοια με την αντίστοιχη της ουτοπίας ως προς την πεποίθηση ότι το γεγονός που αναμένεται στο μέλλον δεν έχει επέλθει ακόμη, βέβαια η έννοια διαφέρει ως προς την κρίση το αν αυτό το γεγονός κρίνεται επιθυμητό ή όχι. Εν προκειμένω, η δυστοπία ως προς την χρήση των αλγορίθμων στο πλαίσιο της προληπτικής αστυνόμευσης χαρακτηρίζεται από την πεποίθηση ότι μία τέτοια κοινωνία θα ήταν ανεπιθύμητη. Οι απόψεις που διακατέχονται από την έννοια της δυστοπίας λειτουργούν σαν προειδοποιήσεις, έχουν σαν δεδομένη την κοινωνία του σήμερα και επιδιώκουν να αποτρέψουν ένα ανεπιθύμητο γεγονός από το να πραγματοποιηθεί στο μέλλον. Η παραδοσιακή δυστοπία της τεχνητής νοημοσύνης είναι η καταστροφή της ανθρώπινης φυλής από την κυριαρχία της ρομποτικής τεχνολογίας. Βέβαια υπάρχουν και άλλες πτυχές που φαίνεται να είναι πιο ρεαλιστικές αναφορικά με την δυνητική υλοποίηση τους και αφορούν τους προγνωστικούς αλγόριθμους. Ουσιαστικά, παρουσιάζουν μία κοινωνία που κυριαρχείται από αλγόριθμους που έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την επιτήρηση και τον καταναγκασμό του ατόμου από το κράτος.

Οι υποστηριχτές της άποψης αυτής υποστηρίζουν πως για να φτάσει σε αυτό το επίπεδο η κοινωνία συμβάλλουμε όλοι σε αυτό. Ο Ferguson αναφέρει ότι κάθε φορά που κάποιος αλληλοεπιδρά μεταξύ άλλων με υπολογιστές, έξυπνα τηλέφωνα και πιστωτικές κάρτες, αφήνει αποτύπωμα που αποκαλύπτει γεγονότα για την προσωπικότητα του που έχουν αξία σε κάποιον τρίτο. Οι πληροφορίες αυτές τροφοδοτούν τους αλγόριθμους που είναι ενσωματωμένη σχεδόν σε κάθε τομέα της καθημερινότητας των ατόμων μίας κοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι τα δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα δύνανται να παρακολουθούν τους ανθρώπους και να αυξάνουν τη δυνατότητα τους προς έλεγχο, συλλέγοντας πληροφορίες και δημιουργώντας συνθήκες προς το συμφέρον τους με αποτέλεσμα να

[76] Fernando Miró-Llinares, «Predictive policing: Utopia or dystopia? On attitudes towards the use of big data algorithms for law enforcement», 2020, p. 9 -14

επηρεάζουν αποφάσεις μέγιστης σημασίας. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας εργαλείων λήψης αποφάσεων που θα ανταποκρίνονται στην καλύτερη περίπτωση σε μια πραγματικότητα που είναι ήδη προκατειλημμένη όσον αφορά την ανισότητα ευκαιριών. Η γενίκευση αυτών των εργαλείων ουσιαστικά χρησιμεύει στη διατήρηση και ενίσχυση ενός status quo που βασίζεται στην ανισότητα, τον έλεγχο και την επιτήρηση και στο οποίο η ατομική ελευθερία υπόκειται στα συμφέροντα των ισχυρών[77].

Παράμετρο του ανωτέρω συλλογισμού αποτελεί η δυστοπία της προγνωστικής αστυνομίας. Στην περίπτωση αυτή η παρέμβαση της αστυνομίας πραγματοποιείται πριν από την τέλεση της αξιόποινης πράξης και για να μπορεί να προβλέψει αυτήν την «μελλοντική» εγκληματική ενέργεια, βασίζεται σε πληροφορίες σχετικά με γεγονότα του παρελθόντος που ελέγχονται από την ίδια την αστυνομία και τις δημόσιες αρχές. Η δυστοπία της αστυνομίας που συλλαμβάνει και παρακολουθεί όσους δεν έχουν διαπράξει εγκληματική ενέργεια και του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης που τους τιμωρεί σκληρά είναι το πιο ακραίο όραμα ενός πιο άμεσου φόβου. Ο φόβος είναι η καταχρηστική και ανήθικη χρήση προγνωστικών αλγορίθμων από την αστυνομία και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης που βασίζονται σε γεωγραφικά ή προσωπικά δεδομένα της αστυνομίας καθώς και σε εικόνες σε πραγματικό χρόνο που καταγράφηκαν από χιλιάδες κάμερες παρακολούθησης. Αυτή τη λιγότερο δυστοπική εκδοχή της τεχνητής νοημοσύνης έχει εξαπλωθεί σημαντικά τόσο στα μέσα ενημέρωσης όσο και στον ακαδημαϊκό κόσμο.

Ο γενικός φόβος που κυριαρχεί είναι ο κρατικός έλεγχος και η επιτήρηση που σχετίζεται με την τεράστια καταγραφή δεδομένων την οποία δεχόμαστε και με την πιθανότητα να χρησιμοποιηθούν όλες αυτές οι πληροφορίες από την αστυνομία. Ειδικότερα, η χρήση υφιστάμενων μηχανισμών όπως τα CCTV από την αστυνομία με σκοπούς άλλους από τη διερεύνηση του εγκλήματος όπως είναι η παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο με χρήση τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης για την αναγνώριση προσώπου ή η αναγνώριση κίνησης, προκαλούν ανησυχία. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε η χρήση τεχνολογιών αναγνώρισης προσώπου για τη σάρωση πλήθους ατόμων με σκοπό τον εντοπισμό πιθανών υπόπτων για τρομοκρατικές επιθέσεις ή άλλα παρόμοια γεγονότα. Τα λαμβανόμενα δεδομένα συγκρίνονταν με αυτά που υπήρχαν ήδη σε βάσεις δεδομένων και αφορούσαν άτομα που τα στοιχεία τους ήταν ήδη περασμένα στο

[77] Fernando Miró-Llinares, «Predictive policing: Utopia or dystopia? On attitudes towards the use of big data algorithms for law enforcement», 2020, p. 9 -14

σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ή σε αυτό της αστυνομίας. Ωστόσο το σενάριο που εξετάζεται πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα. Συγκεκριμένα, ο προβληματισμός κυμαίνεται στον συνδυασμό της επιτήρησης μέσω συστημάτων CCTV, των τεχνικών αναγνώρισης προσώπου, των αστυνομικών δεδομένων και των δεδομένων που συλλέγονται μέσα από τις μεθόδους της τεχνητής νοημοσύνης. Το ποιοτικό άλμα αναφορικά με την ικανότητα ελέγχου του μεγέθους των δεδομένων που απαιτούνται για την επίτευξη ενός τέτοιου στόχου, θα ήταν πολύ σημαντικό δεδομένου ότι για να ληφθούν αποφάσεις της αστυνομίας σχετικά με το ποιον να σταματήσει, από ποιον να ζητήσει έλεγχο στοιχείων, οι βάσεις δεδομένων θα έπρεπε να τροφοδοτούνται με δεδομένα σε πραγματικό χρόνο που θα επέτρεπαν τη χρήση πιο περίπλοκων στατιστικών τεχνικών τις οποίες ο αλγόριθμος μαθαίνει μόνος του. Επομένως τα πρόσωπά μας, ο τρόπος που κινούμαστε ή ο τρόπος που αλληλοεπιδρούμε στο Διαδίκτυο θα μετατρέπονταν σε πολύτιμες πληροφορίες που θα χρησιμοποιούνταν από την αστυνομία για σκοπούς πρόληψης του εγκλήματος και ως εκ τούτου, θα παραβιάζεται το δικαίωμα του απορρήτου και της ιδιωτικότητας. Η δυνατότητα της τεχνητής νοημοσύνης να δημιουργήσει πολύ πιο ισχυρά και αξιόπιστα εργαλεία πρόβλεψης θα έθετε σε κίνδυνο το απόρρητο και θα δημιουργούσε την τέλεια δικαιολογία για τον περιορισμό της ιδιωτικής ζωής και για τον έλεγχο και την παρακολούθηση κατά βούληση στον φυσικό και δημόσιο χώρο[78].

12. Ασυμβατότητα της σύγχρονης προληπτικής αστυνόμευσης με τις αρχές κράτους δικαίου

Η εφαρμογή της προληπτικής αστυνόμευσης σε κράτη που διακατέχονται από δημοκρατικές αρχές και κυρίως στα δυτικά κράτη, φέρει μία σειρά από κινδύνους που τείνουν να υπονομεύουν και σε μερικές περιπτώσεις και να συγκρούονται με τις αρχές του κράτους δικαίου παραβιάζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών στο πλαίσιο προστασίας των κοινωνιών. Ειδικότερα, τα κράτη με ισχυρές παραδόσεις αυταρχικής διακυβέρνησης αδυνατούν να ορίσουν την δράση της αστυνομίας εντός του νομιμοποιητικού καθεστώτος με αποτέλεσμα τα στοιχεία της αυθαιρεσίας, της βίας και της διαφθοράς να προβάλλονται ολοένα και περισσότερο στο κοινωνικό πλαίσιο. Στις περιπτώσεις αυτές φθείρεται η έννοια της δημοκρατικής αστυνομίας καθώς τα δικαιώματα και οι

[78] Fernando Miró-Llinares, «Predictive policing: Utopia or dystopia? On attitudes towards the use of big data algorithms for law enforcement», 2020, p. 9 - 14

ατομικές ελευθερίες των πολιτών περιορίζονται, σε σημείο που αναρωτιέται κανείς αν κατά πόσο η εξουσία που απορρέει από την προληπτική αστυνόμευση βρίσκεται εντός του νομικού και του Συνταγματικού καθεστώτος. Η ραγδαία και στηριζόμενη σε τεχνολογικά μέσα αύξηση ποικίλων μορφών αστυνόμευσης που λειτουργούν στα όρια του κράτους δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οφείλεται κυρίως στην σταδιακή υποχώρηση του ατόμου ως υποκείμενου δικαίου στα σύγχρονα δικαιικά συστήματα των δυτικών κρατών, με το πρόσχημα εδραίωσης πολιτικών ελέγχου του εγκλήματος μέσω προληπτικών μεθόδων διαχείρισης ενδεχόμενων κινδύνων[79].

a) Έλεγχος του εγκλήματος κατόπιν ενδεχόμενου κινδύνου

Η ιδέα της πρόληψης του εγκλήματος που εδραιώνεται ως μορφή κατασταλτικού ελέγχου στις κοινωνίες τα τελευταία 50 χρόνια, ενέχει το κίνδυνο μεταβολής ουσιωδώς του σκοπού και του στόχου του αυτού καθ' αυτού κατασταλτικού μηχανισμού. Από τις αρχές του 2000 και έπειτα που ενσωματώθηκε κάθε είδους τεχνολογικό μέσο κατά την εφαρμογή των πολιτικών αντεγκληματικής πολιτικής ο σκοπός της αποτροπής εγκληματικών ενεργειών είναι ο περιορισμός ενδεχόμενου κινδύνου από μία εν δυνάμει επικίνδυνη συμπεριφορά και όχι η προστασία της κοινωνίας από κινδύνους που απορρέουν από την διάπραξη παραβατικών ενεργειών. Οι εκάστοτε διωκτικές αρχές εστιάζουν στον ύποπτο τέλεσης αξιόποινης πράξης με κριτήριο την συμμετοχή του σε ενδεχομένως επικίνδυνη κοινωνική ομάδα και την υποψία ότι ενδέχεται να προβεί σε παραβατική ενέργεια στο μέλλον. Μοιραία, ο μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος διασπάται από την πράξη του αδικήματος αναζητώντας εν δυνάμει κινδύνους ώστε να προλάβει την τέλεση μελλοντικών εγκληματικών ενεργειών[80].

Η νομιμοποίηση του ελέγχου της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς παράγει έννομες συνέπειες καθώς διαπιστώνεται σε ορισμένες περιπτώσεις η άμεση τιμωρία των υπόπτων. Τα άτομα που στοχοποιούνται από τα προφίλ στα οποία ανήκουν ενδέχεται να τιμωρηθούν γιατί θεωρούνται ύποπτα τέλεσης αξιόποινης πράξης με εξωδικαστικές απαγορεύσεις,

[79] Αναστασία Τσουκαλά, «ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ», Τιμητικός Τόμος, εκδ. ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2016, σελ. 388 – 389

[80] Αναστασία Τσουκαλά, ο.π. σελ. 390 - 393

αναβαθμίζοντας τον έλεγχο της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς από μία περιθωριακή μορφή κοινωνικού ελέγχου σε θεσμοθετημένη.

Στις περιπτώσεις όπου ο σκοπός του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος μεταβάλλεται καθώς η προσοχή που δίδεται σε άτομα που τελούν εγκλήματα, μεταφέρεται σε μέλη κοινωνικών ομάδων που ενδέχεται να είναι επικίνδυνες, το άτομο ως αυτόνομη οντότητα δεν αποτελεί πλέον το επίκεντρο του ποινικού πεδίου. Αυτό συμβαίνει διότι κατά την προληπτική επιτήρηση των διωκτικών αρχών η προσοχή στρέφεται σε άτομα που φέρουν κοινά χαρακτηριστικά με άτομα που θεωρούνται απειλή για την ασφάλεια επειδή συμμετέχουν σε μία εν δυνάμει επικίνδυνη ομάδα. Δεν δίδεται προσοχή στην μοναδικότητα του ατόμου που χαρακτηρίζεται με την τέλεση κάποιας αξιόποινης πράξης. Ο παραγκωνισμός της αυτονομίας του ατόμου μέσα από τις αντεγκληματικές πολιτικές οδηγεί σε ρήξη την αιτιώδη σχέση που διαπιστώνεται ανάμεσα στο άτομο που τελεί την εγκληματική ενέργεια και το κοινωνικό του περιβάλλον. Πολύ περισσότερο, παύουν να λαμβάνονται υπόψη οι εγκληματογενείς παράμετροι διάπραξης ενός εγκλήματος όπως είναι τα κίνητρα, η αξιολόγηση της προσωπικότητας και το κοινωνικό περιβάλλον του δράστη που διακατέχεται από πολιτικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες.

Επιπλέον, η μετάβαση της αστυνόμευσης από τον εκάστοτε εγκληματία στην παρεκκλίνουσα και εν δυνάμει επικίνδυνη κοινωνική ομάδα, αλλοιώνει τον πυρήνα του δικαιικού συστήματος καθώς ενδέχεται να περιοριστεί το τεκμήριο αθωότητας. Κατά την στοχοποίηση του από του αυξανόμενους μηχανισμούς ελέγχου, το άτομο δεν θεωρείται αθώο μέχρι αποδείξεως της ενοχής του. Επομένως παρατηρείται ότι η οποιαδήποτε ενέργεια ή δράση που διεξάγεται από τον εκάστοτε μηχανισμό καταστολής, δεν νομιμοποιείται χάριν της παραβίασης ενός κανόνα δικαίου αλλά παρακινείται στηριζόμενο στην υποψία, παρακάμπτοντας την αναζήτηση αποδείξεων. Κατ' επέκταση παρακάμπτεται και το στοιχείο της ενοχής αλλά και η νομιμοποιητική βάση της επιβολής της ποινής που είναι η τέλεση του εγκλήματος απαξιώνοντας την αρχή της νομιμότητας των ποινών[81].

b) Αξίες του ποινικού δικαίου και δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου

[81] Αναστασία Τσουκαλά, ο.π. σελ. 393- 397

Οι κίνδυνοι της υπέρμετρης χρήσης της αστυνόμευσης, της κατάχρησης εξουσίας και εν τέλει της προσβολής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών διαπιστώνονταν ανέκαθεν σε όλα τα δημοκρατικά κράτη. Ωστόσο, ο κίνδυνος που παρουσιάζεται από την τεχνολογική πρόληψη του εγκλήματος και της αρχής του προδρασιακού προτύπου ελέγχου που την διακατέχει, σε συνδυασμό με την "μεταβολή" του ενδιαφέροντος από τον εκάστοτε εγκληματία σε άτομο που αποτελεί μέλος εν δυνάμει επικίνδυνης κοινωνικής ομάδας, είναι σοβαρός και ενδέχεται να παρεκκλίνει τις αξίες του ποινικού δικαίου.

Ο σκοπός του ποινικού δικαίου μέσα από την επιρροή που δέχεται από την πρόληψη του εγκλήματος και την αίσθηση που επικρατεί ολοένα και περισσότερο για την πρόωρη παρεμπόδιση εγκλημάτων πριν από την τέλεση τους, τείνει να μεταβληθεί σε συλλογικό που στρέφεται στην προστασία της κοινωνίας από τα μέλη κοινωνικών ομάδων που ενδεχομένως κρίνονται ως επικίνδυνες. Όσο ο στόχος του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου παραμένει προσωποπαγείς καθώς εστιάζει στην προστασία του ατόμου, διαπιστώνεται ο κίνδυνος να δημιουργηθεί θεμελιώδης αντίθεση μεταξύ των δύο συστημάτων με αποτέλεσμα την υπονόμευση της νομικής προστασίας των τελευταίων[82].

13. Αλγοριθμική επιτήρηση και ανθρώπινα δικαιώματα

Οι τεχνολογίες αλγοριθμικής αστυνόμευσης εγείρουν μια σειρά από νομικά και πολιτικά ζητήματα που αφορούν πολλά ανθρώπινα δικαιώματα που προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αρχικά, το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί μια διεθνή, κανονιστική ηθική δύναμη που δεσμεύει τις κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις σε ορισμένα πρότυπα και υποχρεώσεις που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Λειτουργεί ως εξωτερικό πρότυπο, παρέχοντας ένα πλαίσιο αναφοράς με βάση το οποίο μετριέται η κρατική δράση χωρών, ειδικά σε περιπτώσεις όπου εξετάζουν να αξιοποιήσουν (όπως εν προκειμένω) τεχνολογίες που δεν προβλέπονται στο εθνικό τους δίκαιο και που δεν έχουν ακόμη εκτεθεί σε ανεξάρτητο νομικό έλεγχο. Τέτοιες τεχνολογίες μπορεί συχνά να εγείρουν νέα ζητήματα που δεν έχουν ακόμη αποτελέσει αντικείμενο συνταγματικής ή κάποιου άλλου είδους νομοθετικής πρόβλεψης σε πολλές χώρες.

[82] Αναστασία Τσουκαλά, ο.π. σελ. 398 - 399

a) Δικαίωμα στην ιδιωτικότητα

Οι αλγοριθμικές τεχνολογίες αστυνόμευσης μέσα από τις μεθόδους συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων που προβαίνουν προκειμένου να εξάγουν τα επιδιωκόμενα συμπεράσματα και να δύνανται να προβλέπουν ή να αποκαλύπτουν πληροφορίες σχετικά με τα άτομα, θίγουν το δικαίωμα του ατόμου στην ιδιωτική ζωή. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής πρέπει να ενσωματωθεί στο προσκήνιο των υφιστάμενων και μελλοντικών πρωτοβουλιών σε όλα τα κράτη που επιδιώκουν να αξιοποιήσουν την υπό συζήτηση τεχνολογία, διότι οι δυνατότητες συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων που συνδέονται με την αλγοριθμική τεχνολογία αστυνόμευσης ενδέχεται να διακινδυνεύσουν το δικαίωμα του ανθρώπου στην ασφάλεια έναντι παραβιάσεων της ιδιωτικής ζωής. Με την έλλειψη επαρκούς εποπτείας και οριοθέτησης που να διασφαλίζουν ότι οποιαδήποτε χρήση της εν λόγω τεχνολογίας είναι αναγκαία και ανάλογη προς τους νόμιμους στόχους της, η ανεξέλεγκτη εξουσία χρήσης των τεχνολογιών αλγοριθμικής αστυνόμευσης κινδυνεύει να αφήσει τα άτομα με "εξασθενημένα" δικαιώματα ιδιωτικότητας και να οδηγήσει σε ένα σημείο που κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει πότε και σε ποιο βαθμό το κράτος τους παρακολουθεί και τους καταγράφει[83].

Η ιδιωτική ζωή αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα που αναγνωρίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στην Αμερικανική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων και των Υποχρεώσεων του Ανθρώπου, και προστατεύεται σε διεθνείς πράξεις όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) και η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Το δικαίωμα είναι ουσιώδες για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την αυτονομία και αποτελεί θεμελιώδη αρχή σε μια ελεύθερη και δημοκρατική κοινωνία.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) έχει ορίσει την ιδιωτική ζωή ως "τεκμήριο ότι τα άτομα θα πρέπει να έχουν μια περιοχή αυτόνομης ανάπτυξης, αλληλεπίδρασης και ελευθερίας", η οποία είναι ελεύθερη από κρατικές παρεμβάσεις. Η ζώνη προστασίας της ιδιωτικής ζωής δεν εξαρτάται από τεχνητές διακρίσεις μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών χώρων ή δημόσιων και ιδιωτικών πληροφοριών. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, αναγνωρίζει ότι η προστασία της πληροφοριακής ιδιωτικής ζωής, η οποία καλύπτει πληροφορίες σχετικά με ένα άτομο και τη ζωή του, είναι ιδιαίτερα κρίσιμη στη σημερινή ψηφιακή κοινωνία.

[83] Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, «To Surveil and Predict », Citizen Lab, 2020, p. 73

Σε κάθε περίπτωση οι τεχνολογίες αλγοριθμικής αστυνόμευσης απειλούν δυνητικά τα προστατευόμενα συμφέροντα της ιδιωτικής ζωής με ουσιαστικούς και καινοτόμους τρόπους. Αυτή η μελλοντική απειλή ενισχύει την ανάγκη θέσπισης ορίων στον τρόπο με τον οποίο οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου μπορούν να χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες, έτσι ώστε οι χρήσεις τους να είναι ανάλογες με τα συμφέροντα της ιδιωτικής ζωής που διακυβεύονται και να διέπονται από ανεξάρτητη και ουσιαστική εποπτεία[84].

b) Δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης

Τα δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης, του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και του συνεταιρίζεσθαι προστατεύονται από τα άρθρα 11 και 12 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ελευθερίες αυτές είναι θεμελιώδεις για μια δημοκρατική κοινωνία και για την προώθηση και προστασία ενός ευρέος φάσματος άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα του άρθρου 12 του Χάρτη είναι ιδιαίτερα πολύτιμα στο βαθμό που επιτρέπουν σε περιθωριοποιημένα άτομα να ενωθούν για να διορθώσουν τις τυχόν ανισορροπίες της εξουσίας και να προστατευθούν από ισχυρότερες οντότητες.
Η τεχνολογία αλγοριθμικής αστυνόμευσης κινδυνεύει να αναχαιτίσει την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών της έκφρασης, του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και του συνεταιρίζεσθαι. Η διακινδύνευση των δικαιωμάτων αυτών προκύπτει από την υπονόμευση της ανωνυμίας του πλήθους στις δημόσιες συγκεντρώσεις, αντιπροσωπεύοντας ένα πρωτοφανές επίπεδο τεχνολογικής εισβολής στις θεμελιώδεις ελευθερίες που προστατεύει αυτή η ανωνυμία. Επιπροσθέτως, επηρεάζονται οι περιθωριοποιημένες κοινότητες, στις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται η αλγοριθμική επιτήρηση της δραστηριότητας κατά την διεξαγωγή διαμαρτυρίας από τα κοινωνικά κινήματα. Αυτού του είδους η στοχευμένη παρακολούθηση εγείρει ιδιαίτερες ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον Χάρτη, δεδομένου του ιστορικού πλαισίου δυσανάλογης επιτήρησης της επιβολής του νόμου κατά περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και υποστηρικτών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η σημασία της προστασίας αυτών των θεμελιωδών ελευθεριών υπογραμμίζεται δεδομένης της αλληλένδετης σχέσης τους με άλλα δικαιώματα του Χάρτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα στην ισότητα και την ιδιωτική ζωή[85].

[84] Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, ο.π.
[85] Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, ο.π.

c) Δικαίωμα στην ισότητα

Σε πολλά κράτη διαπιστώνεται ότι κάποιοι κρατικοί θεσμοί και πολιτικές διακυβέρνησης έχουν ως αντίκτυπο την δημιουργία διακρίσεων σε περιθωριοποιημένες ομάδες αλλά ακόμα και σε άτομα που είναι άστεγα, που ζουν με ψυχική ασθένεια ή που ανήκουν στην κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βρίσκονται στη διασταύρωση πολλαπλών λόγων ευπάθειας ή καταπίεσης. Οι εν λόγω διακρίσεις επιδεινώνονται μέσα από την χρήση των τεχνολογιών αλγοριθμικής αστυνόμευσης στις περιπτώσεις όπου ενδέχεται να βασίζονται σε μεροληπτικά και ανακριβή δεδομένα που κατέχουν σήμερα ή στα οποία βασίζονται οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου -όπως δεδομένα από βάσεις δεδομένων συμμοριών, δημόσιες αναφορές, συλλήψεις, ομολογίες ενοχής και άδικες καταδίκες. Οι τεχνολογίες αυτές κινδυνεύουν να διαιωνίσουν ή να ενισχύσουν τις υφιστάμενες ανισότητες με τρόπους που ισοδυναμούν με παραβίαση του δικαιώματος στην ισότητα και του δικαιώματος στην ελευθερία από διακρίσεις περιθωριοποιημένων ομάδων.

Το δικαίωμα στην ισότητα και την ελευθερία από διακρίσεις αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο Χάρτης προβλέπει ότι όλα τα άτομα είναι ίσα ενώπιον του νόμου και δικαιούνται χωρίς καμία διάκριση την ίση προστασία του . Τα κράτη οφείλουν επίσης να σέβονται και να διασφαλίζουν ότι τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση διασφαλίζονται σε όλα τα άτομα χωρίς καμία διάκριση, όπως φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, ιδιοκτησία, γέννηση ή άλλη κατάσταση.

Η ανάπτυξη τον εν λόγω συστημάτων οφείλει να αποτρέπει μέσω της ομαδοποίησης ή ταξινόμησης δεδομένων, την πιθανή διακριτική μεταχείριση μεταξύ ατόμων ή ομάδων ατόμων. Επομένως θα πρέπει να διασφαλίζεται με νομοθετικό πλαίσιο ότι τα εργαλεία δεν αναπαράγουν ούτε επιδεινώνουν διακρίσεις και δεν οδηγούν σε προκαθορισμένες αναλύσεις ή αποτελέσματα. Ιδιαίτερη πρόνοια θα πρέπει να ληφθεί τόσο στη φάση του σχεδιασμού όσο και της ανάπτυξης, όταν η επεξεργασία βασίζεται άμεσα ή έμμεσα σε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Ως τέτοια νοούνται η φερόμενη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, οι πολιτικές απόψεις, οι φιλοσοφικές πεποιθήσεις, η συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, τα γενετικά και βιομετρικά δεδομένα, καθώς και τα δεδομένα υγείας, σεξουαλικής ζωής ή γενετήσιου προσανατολισμού. Στην περίπτωση εντοπισμού των ανωτέρω

διακρίσεων θα πρέπει να εφαρμόζονται διορθωτικές παρεμβάσεις με στόχο την εξουδετέρωση των κινδύνων[86].

14. Δυνητικές επιπτώσεις της κατάρτισης προφίλ για την επιβολή του νόμου.

Η κατάρτιση προφίλ στην εγκληματολογία και γενικότερα στην καταπολέμηση του εγκλήματος συνιστά πάγια τακτική των κατασταλτικών φορέων διαχρονικά. Στις σύγχρονες κοινωνίες τα τεχνολογικά μέσα ενισχύουν περαιτέρω αυτόν τον τομέα και καθιστούν ευνοϊκότερη και πιο άμεση την κατάρτιση προφίλ υπόπτων επιφέροντας τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα που αναζητούν οι αρχές. Ωστόσο, τίθενται περιορισμοί κατά την δημιουργία των προφίλ προς τις διωκτικές αρχές ώστε να αποφευχθούν τυχόν δυνητικές επιπτώσεις κατά την επιβολή του νόμου.

Ειδικότερα, κρίνεται ως παράνομη η κατάρτιση προφίλ ατόμων που στηρίζεται σε γενικές κατηγορίες. Δεν δύνανται τα άτομα να θεωρηθούν ως ύποπτα τέλεσης αξιόποινης πράξης αποκλειστικά και μόνο από την φυλή, την εθνικότητα ή την θρησκεία τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις η κατάρτιση τέτοιου είδους προφίλ συνεπάγεται με αναποτελεσματική αστυνόμευση και δημιουργούνται σοβαρά ζητήματα στις αρχές διαχείρισης των συνόρων. Επιπλέον, ενδέχεται να δημιουργηθούν τεταμένες σχέσεις της αστυνομίας με τις κοινότητες, αφού η κατάρτιση προφίλ μπορεί να δημιουργήσει δυσαρέσκεια και έλλειψη εμπιστοσύνης προς την αστυνομία που οδηγεί με την σειρά του στην υπονόμευση της αποτελεσματικότητας των μεθόδων που βασίζονται στην συνεργασία των πολιτών[87].

Περαιτέρω, η δυσαρέσκεια των πολιτών ως προς την δημιουργία προφίλ που στηρίζονται σε γενικά κριτήρια ενδέχεται να οδηγήσει σε αυξημένα επίπεδα εχθρότητας κατά τις αλληλεπιδράσεις των ατόμων με την

[86] Άννα Παπαπαναγιώτου και Χαρίκλεια Ζάχου, «Συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης στον Τομέα Της Δικαιοσύνης. Τα Ηθικά Διλήμματα και τα Όρια Του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», 2021, διαθέσιμο στο https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/zachou-papapanagiotou_2021.pdf τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[87] «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον», Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency For Fundamental Rights), 2018, σελ. 47, διαθέσιμο στο https://fra.europa.eu/el/publication/2021/prolipsi-tis-paranomis-katartisis-profil-simera-kai-sto-mellon-odigos τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

αστυνομία ή άλλους φορείς επιβολής του νόμου. Η αύξηση του στοιχείου της εχθρότητας ενισχύει τις πιθανότητες κλιμάκωσης των φυσιολογικών αλληλεπιδράσεων σε συγκρούσεις και άλλου είδους επιθετικές ενέργειες διακινδυνεύοντας την ασφάλεια των πολιτών και των αστυνομικών. Επιπλέον έρευνες καταδεικνύουν ότι ο τυχαίος επιτόπιος έλεγχος, οι συλλήψεις και η καταδίκη απομακρύνουν τα μέλη των κοινοτήτων από τις υπόλοιπες δημόσιες υπηρεσίες όπως είναι η υγεία και η απασχόληση. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υπονομεύεται η έρευνα ή οι λόγοι που οδηγούν σε τυχόν συλλήψεις των μελών μιας κοινότητας ωστόσο πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στις πολιτικές διακυβέρνησης ο προβληματισμός της αποδυνάμωσης της κοινωνικής ένταξης των μειονοτικών ομάδων με τον αποκλεισμό των περιθωριοποιημένων αυτών τμημάτων του πληθυσμού από τα προαναφερθείσες υπηρεσίες.

Η εφαρμογή των προφίλ που αφορούν μειονοτικές ομάδες ενδέχεται να οδηγήσουν σε στιγματισμό και η ευρύτερη κοινότητα να διαμορφώσει αρνητική αντίληψη που συνήθως συνδέεται με την εγκληματικότητα. Μοιραία αυξάνονται οι προκαταλήψεις ενάντια στην εκάστοτε μειονοτική κοινότητα και διαπιστώνεται ο κίνδυνος να καταστεί (η κοινότητα) στόχος δυσανάλογου αριθμού αστυνομικών πόρων που οδηγούν σε μεγαλύτερο αριθμό συλλήψεων ή ελέγχων στα σύνορα[88].

Τέλος, υπάρχει προβληματισμός αναφορικά με την αποτελεσματικότητα κατά την χρήση των προφίλ που βασίζονται σε γενικές κατηγορίες για την ανίχνευση εγκλημάτων, καθώς δεν καθίσταται σαφές αν αυξάνονται τα ποσοστά επιτυχίας των επιχειρήσεων επιβολής του νόμου. Παρατηρείται ότι η συχνότητα υποβολής ατόμων σε ελέγχους δεν αντιστοιχεί στα ποσοστά παραβατικότητας των εθνοτικών ή φυλετικών ομάδων. Μάλιστα σύμφωνα με τα στοιχεία της ποινικής δικαιοσύνης που καταγράφονται στις Ευρωπαϊκές χώρες δεν δύναται να σχηματιστεί ξεκάθαρη εικόνα για το αν μία σύλληψη ενός ατόμου που ανήκει σε μειονοτική κοινότητα οδηγεί σε δίωξη και καταδίκη[89].

[88] «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον», Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency For Fundamental Rights), 2018, σελ. 50, διαθέσιμο στο https://fra.europa.eu/el/publication/2021/prolipsi-tis-paranomis-katartisis-profil-simera-kai-sto-mellon-odigos τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[89] «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον», Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency For Fundamental Rights), 2018, σελ. 65, διαθέσιμο στο https://fra.europa.eu/el/publication/2021/prolipsi-tis-paranomis-katartisis-profil-simera-kai-sto-mellon-odigos τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

15. Σκοπός πίσω από την τεχνολογία της τεχνητής νοημοσύνης.

a) Προγνωστική αστυνόμευση

Η έννοια της προληπτικής αστυνόμευσης έχει επισημανθεί ανωτέρω, εν προκειμένω παρατίθενται πληροφορίες αναφορικά με την συμβολή που έχουν τα τεχνολογικά εργαλεία και την ενδεχόμενη αύξηση της αποτελεσματικότητας της αστυνόμευσης που προσφέρουν.

Ειδικότερα, με την χρήση στατιστικών μοντέλων τα εργαλεία προγνωστικής αστυνόμευσης είναι προσφέρουν την δυνατότητα προσδιορισμού τοποθεσιών, προσώπων και περιστάσεων που είναι πιθανότερο να τελεστούν ή να τελέσουν αξιόποινες πράξεις. Οι πληροφορίες αυτές έχουν ως σκοπό να χρησιμοποιηθούν για την καθοδήγηση των διωκτικών αρχών στο πλαίσιο της παρέμβασης και για την ευνοϊκότερη αξιολόγηση (από τις αρχές) των δεδομένων της εγκληματικότητας με στόχο την πρόληψη της[90].

Προς επιδίωξη του ανωτέρω σκοπού τα εργαλεία διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά την πρόβλεψη μέσω της χαρτογράφησης. Στις περιπτώσεις αυτές τα τεχνολογικά εργαλεία χρησιμοποιούν τεχνικές που αποσκοπούν στην πρόβλεψη των θέσεων όπου το έγκλημα θα λάβει χώρα σε ένα δεδομένο χρονικό πλαίσιο και υπό ορισμένες συνθήκες. Οι τοποθεσίες αυτές ονομάζονται «εστίες εγκληματικότητας» και με τον προσδιορισμό τους οι αστυνομία δύναται να αξιοποιεί τους διαθέσιμους πόρους της και να τους κατανέμει ανάλογα με την ανάλυση των αστυνομικών αρχείων, των τάσεων της εγκληματικότητας και άλλων μεταβλητών που προσδιορίζονται και που θεωρούνται σχετικές με την τέλεση εγκληματικών πράξεων.

Η δεύτερη κατηγορία είναι η προγνωστική ταυτοποίηση, που αφορά τον προσδιορισμό ατόμων που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να διαπράξουν εγκλήματα ή να λειτουργήσουν ως θύματα σε αυτά. Με τη διενέργεια εκτιμήσεων κινδύνου και τον προσδιορισμό των περιστάσεων που αυξάνουν την πιθανότητα ενός ατόμου να εμπλακεί σε έγκλημα, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου μπορούν να εντοπίσουν άτομα υψηλού

[90] Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, p. 30 διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850 , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

κινδύνου, ώστε να παρεμβαίνουν προληπτικά και να τα απομακρύνουν από τα εγκλήματα[91].

Πέρα από τη χρήση αυτών των προαναφερθέντων τεχνικών, η προγνωστική αστυνόμευση μπορεί να συμβάλλει και στην υποβοήθηση ιδιωτικών φορέων. Στο πλαίσιο της καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, σε πολλές περιπτώσεις ανατίθεται στις τράπεζες, οι οποίες με την σειρά τους οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το νομοθετικό καθεστώς της ΕΕ. Στην προσπάθειά τους να συμμορφωθούν με τις τελευταίες, τα τραπεζικά ιδρύματα συχνά καταφεύγουν σε προγνωστικές αναλύσεις των συναλλακτικών δραστηριοτήτων προκειμένου να εντοπίσουν πιθανή μελλοντική εγκληματική συμπεριφορά με στόχο την αποτροπή εκδήλωσης εγκληματικών πράξεων.

Συνοψίζοντας, παρά το γεγονός ότι οι τεχνολογίες πίσω από την προγνωστική αστυνόμευση παρουσιάζονται ως επανάσταση στον αγώνα κατά του εγκλήματος, η αποτελεσματικότητα και ο αντίκτυπος της πρακτικής εφαρμογής τους παραμένουν αμφισβητούμενα και αμφιλεγόμενα. Παρά την αυξανόμενη ανάπτυξη των εργαλείων προβλεπτικής αστυνόμευσης σε όλο τον κόσμο, μέχρι στιγμής δεν επετεύχθη ο στόχος περί σταθερής και σημαντικής μείωσης της εγκληματικότητας, ενώ οι ανησυχίες σχετικά με το δυνητικά αρνητικό αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα, την αστυνομική λογοδοσία και τη δικαιοσύνη των παρεμβάσεων επιβολής του νόμου ποικίλουν και διατυπώνονται ολοένα και συχνότερα[92].

b) Όρια του περιορισμού του σκοπού

Ο περιορισμός του σκοπού στο πλαίσιο της εφαρμογής της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης στην προληπτική αστυνόμευση δεν φαίνεται να αποτελεί αποτελεσματική εγγύηση, τουλάχιστον με τα δεδομένα που ισχύουν σήμερα. Με την σταδιακή ένταξη των εφαρμογών αυτών σε

[91] Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, p. 30 διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850 , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[92] Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, p. 30 - 31 διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850 , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

ευρύτερους σκοπούς και η ευρεία πρόσβαση στο σύνολο των δεδομένων που παρατηρείται από την αστυνομία, επιφέρουν δυσαρέσκεια και απαισιοδοξία αναφορικά με την οριοθέτησης του σκοπού της χρήσης τους[93].

Αυτό οφείλεται στην ευρεία εντολή που έχουν από το υπάρχον νομοθετικό καθεστώς οι μηχανισμοί καταστολής του κοινωνικού ελέγχου για την καταπολέμηση του εγκλήματος, τους εκτεταμένους λόγους για τη συλλογή και τη χρήση προσωπικών δεδομένων, τις επακόλουθες αυξανόμενες ποσότητες δεδομένων στις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση και να αποθηκεύουν νέα καθώς και τις δυνατότητες των μεγάλων δεδομένων (big data) των εργαλείων που χρησιμοποιούν[94].

Επιπλέον, μία σειρά παραγόντων, όπως είναι η αύξηση των τρομοκρατικών απειλών και η ψηφιοποίηση του εγκλήματος, έχουν οδηγήσει σε μια αυξανόμενη επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών, με αποτέλεσμα να επεκτείνεται το εύρος των δεδομένων και κατ' επέκταση και των αρχών που έχουν πρόσβαση σε αυτά.

Τέλος, στην περίπτωση της ιδιωτικοποιημένης προβλεπτικής αστυνόμευσης, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα τραπεζικά ιδρύματα που αναφέρθηκαν νωρίτερα, ο περιορισμός του σκοπού περιορίζεται ήδη από τη στιγμή της απασχόλησής της. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία για τον σκοπό της πρόληψης του εγκλήματος, ο οποίος όμως διαφέρει με τον αρχικό καθώς αφορά τις οικονομικές συναλλαγές. Εν προκειμένω το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, που είναι η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, δεν επιφέρει νομιμοποιητική βάση και επομένως δεν επιτρέπει την εξέταση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας για την περαιτέρω και γι' άλλο σκοπό επεξεργασία των ήδη συλλεγμένων δεδομένων. Οποιαδήποτε

[93] Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, p. 30 - 31 διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850 , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[94] Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, p. 30 - 31 διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850 , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

αξιολόγηση της αρχή του περιορισμού του σκοπού, καθίσταται σε αυτή την περίπτωση παρωχημένη[95].

Συνεπώς, η αρχή του περιορισμού του σκοπού δεν τυγχάνει εφαρμογής στην υφιστάμενη χρήση των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης κατά την προληπτική αστυνόμευση. Ωστόσο, για να επιτευχθεί η οριοθέτηση αυτή θα πρέπει να ενσωματωθούν εκτιμήσεις αναφορικά με την συμβατότητα των σκοπών και την εξειδίκευση του σκοπού. Συγκεκριμένα, οι εμπλεκόμενοι φορείς θα πρέπει να συζητήσουν τις ρεαλιστικές ανάγκες σε δεδομένα για τα συστήματα αυτά που χρειάζονται ώστε να πραγματοποιηθεί ο εντοπισμός των τάσεων εγκληματικότητας. Αυτό προϋποθέτει καλύτερη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της προγνωστικής ανάλυσης και μια σαφέστερη οριοθέτηση των δεδομένων που απαιτούνται για τον σκοπό που επιδιώκει να επιτύχει κάθε συγκεκριμένο σύστημα ΤΝ.

16. Η τεχνητή νοημοσύνη και η εφαρμογή της κατά την πρόληψη του εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Όταν ένα σύστημα δύναται να διαθέτει γνωστικές λειτουργίες που είναι όμοιες με εκείνες ενός ανθρώπου τότε διακατέχεται από την τεχνολογία της τεχνητής νοημοσύνης. Μέσω αυτής της τεχνολογίας, οι μηχανές δύνανται να κατανοούν το περιβάλλον τους και να αντιμετωπίζουν τα ενδεχόμενα προβλήματα που δημιουργούνται κατά την επίτευξη του στόχου τους. Τα λογισμικά αυτά επεξεργάζονται τα λαμβανόμενα δεδομένα και ανταποκρίνονται βάσει αυτών κατά την επίλυση προβλημάτων αυτόνομα, όντας ικανά να προσαρμόσουν τον τρόπο λειτουργίας τους εξετάζοντας τις επιπτώσεις που επήλθαν από παρελθοντικές λανθασμένες ενέργειές τους[96].

Στο πλαίσιο της προληπτικής αστυνόμευσης μία από της βασικές μορφές της τεχνητής νοημοσύνης αποτελεί η τεχνολογία αναγνώρισης συναισθημάτων προσώπων (Facial Emotion Recognition) που

[95] Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, p. 30 - 31 διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850 , τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[96] Επικαιρότητα Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη και πώς χρησιμοποιείται;», 2020, διαθέσιμο στο https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20200827STO85804/ti-einai-i-techniti-noimosuni-kai-pos-chrisimopoieitai τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

χρησιμοποιείται για την ανάλυση συναισθημάτων από διαφορετικές πηγές και επιδιώκει την ερμηνεία των ανθρώπινων συναισθημάτων σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Οι εκφράσεις στο πρόσωπο ενός ατόμου αποτελούν μορφές μη λεκτικής επικοινωνίας που καταδεικνύουν τα ανθρώπινα συναισθήματα. Η εν λόγω τεχνολογία όταν συνδυάζεται με την τεχνολογία της βιομετρίας αποτελεί αξιόπιστη λύση αναγνώρισης και ταυτοποίησης ατόμων. Τα λογισμικά κατά την διαδικασία της ταυτοποίησης ατόμων, εξετάζουν μεταξύ άλλων την στάση του σώματος, την φωνή και εκφράσεις του προσώπου καταλήγοντας σε αυτοματοποιημένα συμπεράσματα σε πραγματικό χρόνο[97].

a) Ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο

Στην Ευρωπαϊκή έννομη τάξη δεν διαπιστώνεται κάποιου είδους συλλογική νομοθετική προσέγγιση για την αξιοποίηση της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης. Η ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε σχέδιο Κανονισμού σε μία προσπάθεια απαγόρευσης της απομακρυσμένης συλλογής βιομετρικών δεδομένων των πολιτών και εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου εφόσον πληρούνται αυστηρά συγκεκριμένα κριτήρια.

Στο σχέδιο του κανονισμού γίνεται αναφορά στους κανόνες που θα θεσπιστούν και που θα ακολουθούν μία προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο. Στόχος της Επιτροπής είναι μέσα από τους νομοθετικούς κανόνες της να κατοχυρώσει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τις νέες τεχνολογίες της τεχνητής νοημοσύνης. Αρχικά επισημαίνεται η καθολική απαγόρευση των συστημάτων που κρίνονται ότι αποτελούν σαφή απειλή για την ασφάλεια των δικαιωμάτων των ατόμων όπως είναι παραδείγματος χάρη τα συστήματα που επιτρέπουν την κοινωνική βαθμολόγηση των πολιτών από την Κυβέρνηση.

Περαιτέρω ως υψηλού κινδύνου κρίνονται τα συστήματα που χρησιμοποιούνται:

- στις υποδομές ζωτικής σημασίας όπως είναι οι μεταφορές και με δεδομένο ότι διαπιστώνονται τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης που θέτουν σε κίνδυνο τις ζωές πολιτών.
- στην εκπαίδευση ή την επαγγελματική κατάρτιση.

[97] Paul Ekman and Wallace V. Friesen, «Unmasking the Face», Malor Books, 2003, p. 21 - 30

- στα κατασκευαστικά στοιχεία ασφαλείας των προϊόντων
- στην απασχόληση και διαχείριση των εργαζομένων
- στις ιδιωτικές και δημόσιες υπηρεσίες
- στην επιβολή του νόμου, εφόσον κρίνεται ότι η τεχνολογία που χρησιμοποιείται παρεμβαίνει στα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών
- στη διαχείριση της μετανάστευσης, του ασύλου και των συνοριακών ελέγχων
- στην απονομή δικαιοσύνης και στις δημοκρατικές διαδικασίες[98]

Εν προκειμένω διευκρινίζεται ότι όλα τα συστήματα που πραγματοποιούν εξ αποστάσεως βιομετρική ταυτοποίηση κρίνονται ως υψηλού κινδύνου και πρέπει να πληρούν αυστηρές απαιτήσεις ώστε να μην θεωρείται η χρήση τους παράνομη. Συγκεκριμένα στο άρθρο 5 παρ. 1 υποπερίπτωση δ, αναφέρεται ότι «*η χρήση συστημάτων εξ αποστάσεως βιομετρικής ταυτοποίησης σε πραγματικό χρόνο, σε δημόσια προσβάσιμους χώρους για σκοπούς επιβολής του νόμου, εκτός εάν και στον βαθμό που η χρήση αυτή είναι απολύτως αναγκαία για έναν από τους ακόλουθους στόχους:*

i)τη στοχευμένη αναζήτηση συγκεκριμένων δυνητικών θυμάτων εγκληματικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων των αγνοούμενων παιδιών·

ii)την πρόληψη συγκεκριμένης, ουσιώδους και επικείμενης απειλής κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας φυσικών προσώπων ή απειλές τρομοκρατικής επίθεσης·

iii)τον εντοπισμό, την ταυτοποίηση ή τη δίωξη δράστη ή υπόπτου για ποινικό αδίκημα που αναφέρεται στο άρθρο 2 παράγραφος 2 της απόφασης-πλαισίου 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου και το οποίο τιμωρείται στο οικείο κράτος μέλος με στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφάλειας ανώτατης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών, όπως ορίζεται στο δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους.[99]»

[98] Lawspot, «Τεχνητή Νοημοσύνη: Δημοσιεύθηκε η πρόταση Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής», 2021, διαθέσιμο στο https://www.lawspot.gr/nomika-nea/tehniti-noimosyni-dimosieythike-i-protasi-kanonismoy-tis-eyropaikis-epitropis τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[99] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ», 2021 , διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206&from=EN τελευταία πρόσβαση 15/9/2022

Τα συστήματα απομακρυσμένης βιομετρικής αναγνώρισης ορίζονται στο σχέδιο του Κανονισμού στο άρθρο 3. Συγκεκριμένα, αποτελούν τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης που πραγματοποιούν εξ αποστάσεως αναγνώριση φυσικών προσώπων, συγκρίνοντας τα βιομετρικά δεδομένα του επιδιωκόμενου προς αναγνώριση προσώπου με τα αντίστοιχα που ήδη είναι αποθηκευμένα σε μία από τις βάσεις δεδομένων που είναι συνδεδεμένες. Ωστόσο, στο ίδιο άρθρο διακρίνεται ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η εκάστοτε ταυτοποίηση καθώς αναφέρονται δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τα συστήματα απομακρυσμένης βιομετρικής αναγνώρισης ή ταυτοποίησης που λειτουργούν σε πραγματικό χρόνο και πραγματοποιούν την ταυτοποίηση άμεσα ή σε με μικρή καθυστέρηση. Η δεύτερη κατηγορία είναι τα αντίστοιχα συστήματα που λειτουργούν ετεροχρονισμένα και προβαίνουν στην ταυτοποίηση σε μεταγενέστερο χρόνο.

Στο άρθρο 5 παρ. 3 του σχεδίου προβλέπεται ότι προκειμένου να είναι νόμιμη η χρήση των συστημάτων αναγνώρισης που λειτουργούν σε πραγματικό χρόνο, σε δημόσια προσβάσιμους χώρους, απαιτείται η προγενέστερη αδειοδότηση τους από ανεξάρτητες δικαστικές ή διοικητικές αρχές που θα συνοδεύεται από αντικειμενικές αποδείξεις ότι πληρούνται τα κριτήρια που προβλέπονται από το νομοθετικό καθεστώς (άρθρο 5 παράγραφος 2) τόσο το Ευρωπαϊκό όσο και το Εθνικό. Επιπροσθέτως, δίδεται η δυνατότητα στους εθνικούς νομοθέτες να επιτρέψουν ή μη, εν όλω ή εν μέρει την χρήση των συστημάτων αυτών κατά την εκάστοτε εγχώρια νομοθεσία, αλλά σε περίπτωση που επιτραπεί η χρήση τους θα πρέπει να προβλέπονται στον ίδιο νόμο οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις εφαρμογής των λογισμικών αυτών και να προσδιορίζεται η ανεξάρτητη αρχή ελέγχου τους[100].

17. Απόψεις της ΕΕ για την συμβολή της τεχνητής νοημοσύνης στο ποινικό δίκαιο.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε έκθεση που δημοσίευσε αναφορικά με τα συστήματα μαζικής παρακολούθησης των πολιτών θέτει σοβαρούς προβληματισμούς για την αξιοπιστία των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης και ζητούνται ισχυρές δικλείδες ασφαλείας για την νόμιμη

[100] Lawspot, «Η αναγνώριση και ταυτοποίηση προσώπων για σκοπούς δίωξης του εγκλήματος σύμφωνα με το σχέδιο Κανονισμού Ε.Ε. για την Τεχνητή Νοημοσύνη», 2021, διαθέσιμο στο https://www.lawspot.gr/nomika-nea/i-anagnorisi-kai-taytopoiisi-prosopon-gia-skopoys-dioxis-toy-egklimatos-symfona-me-shedio τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

χρήση τους στο πλαίσιο της καταπολέμησης των διακρίσεων και της διασφάλισης της ιδιωτικής ζωής.

Αρχικά δίδεται έμφαση στο γεγονός ότι κατά την εφαρμογή της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης πραγματοποιείται επεξεργασία σε μεγάλο όγκο προσωπικών δεδομένων και ότι το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών θα πρέπει να προστατεύονται σύμφωνα με το ήδη υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο θα πρέπει να λειτουργεί ως θεμέλιο σε οποιαδήποτε μελλοντική θέσπιση κανόνα δικαίου που θα αφορά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών.

Επισημαίνεται επίσης ο κίνδυνος αλγοριθμικής μεροληψίας κατά την εφαρμογή των τεχνολογιών τεχνικής νοημοσύνης γι' αυτό και απαιτείται η ανθρώπινη εποπτεία των συστημάτων και οι ισχυρές νομοθετικές ρυθμίσεις που θα αφορούν τη πρόληψη των διακρίσεων κατά την επιβολή του νόμου και την διέλευση συνόρων.

Στην εν λόγω έκθεση του Κοινοβουλίου υποστηρίζεται ότι τα συστήματα ταυτοποίησης έχουν ήδη προβεί σε λανθασμένες ταυτοποιήσεις μειονοτικών ομάδων κάθε είδους με μεγάλη συχνότητα, προκαλώντας ανησυχία για τον τρόπο επιβολής του νόμου στο μέλλον. Προς επίτευξη του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων κατά την χρήση των συγκεκριμένων τεχνολογιών, συστήνεται οι αλγόριθμοι να είναι διαφανείς, ανιχνεύσιμοι και επαρκώς τεκμηριωμένη. Μάλιστα προτείνεται όπου είναι εφικτό οι δημόσιοι φορείς να χρησιμοποιούν λογισμικό ανοικτού κώδικα ώστε να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη διαφάνεια.

Επιπροσθέτως, ζητείται η καθολική απαγόρευση της αυτοματοποιημένης αναγνώρισης ατόμων σε δημόσιους χώρους αλλά και της χρήσης βιομετρικών δεδομένων για την εξ αποστάσεως ταυτοποίηση προσώπων, καθώς οι πολίτες θα πρέπει να παρακολουθούνται μόνο στις περιπτώσεις που θεωρούνται ύποπτοι για την τέλεση αξιόποινης πράξης. Οι Ευρωβουλευτές δεν παραλείπουν να αναφερθούν στην απαγόρευση της μαζικής βαθμολόγησης ατόμων καθώς κρίνεται ότι οποιαδήποτε μορφή κανονιστικής βαθμολόγησης που πραγματοποιείται σε μεγάλη κλίμακα από τους δημόσιους φορείς, δύναται να διακινδύνευση βασικές αρχές του κράτους δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα των ανθρώπων[101].

[101] Legislative Observatory European Parliament, «2020/2016(INI), Artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters» διαθέσιμο στο https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/2016(INI) τελευταία επίσκεψη 15/9/2022, η έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι διαθέσιμη στο

Είναι φανερό ότι Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητά την υιοθέτηση παγκόσμιας συμφωνίας με κοινά πρότυπα για την υπεύθυνη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης. Οι Ευρωβουλευτές στο πλαίσιο της συζήτησης για την τεχνητή νοημοσύνη τονίζουν συνεχώς πως οι εν λόγω τεχνολογίες έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν σημαντικά δεοντολογικά και νομικά ζητήματα. Η επιτρεπόμενη αυτοματοποίηση της επεξεργασίας πληροφοριών και ο συλλεγόμενος όγκος είναι σε πρωτοφανή επίπεδα, γεγονός που καθιστά εφικτές τις μαζικές παρακολουθήσεις και κάθε είδους λοιπές παρεμβάσεις, παραβιάζοντας θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών.

Τέλος αναφορά γίνεται και στα αυταρχικά καθεστώτα καθώς ο προβληματισμός κυμαίνεται γύρω από το γεγονός ότι η τεχνολογίες της τεχνητής νοημοσύνης, παρέχουν την δυνατότητα σε αυτά για την μαζική παρακολούθηση των πολιτών, τον γενικότερο έλεγχο, την κατάταξη των πολιτών σε κατηγορίες ακόμη και τον περιορισμό της ελεύθερης μετακίνησης. Κατά το Κοινοβούλιο η ΕΕ οφείλει να δώσει προτεραιότητα σε εταίρους που συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι τεχνολογικές απειλές και να προστατευθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών[102].

18. Συμπεράσματα

Η εποπτεία μέσω των τεχνολογικών μέσων σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους στο πλαίσιο πρόληψης τυχών παρεκκλίσεων, η χρήση βιομετρικών εφαρμογών έξυπνων καρτών και ταυτοτήτων και η αποθήκευση των δεδομένων που συλλέγονται σε τεράστιες βάσεις δεδομένων ως πρακτικών θωράκισης της ασφάλειας, η ανάλυση γενετικού υλικού και η ηλεκτρονική παρακολούθηση των πολιτών (υπόπτων και καταδικασθέντων) για την καταστολή της εγκληματικότητας, αποτελούν πλέον καθημερινότητα στις σύγχρονες κοινωνίες, βεβαιώνοντας την ένταξη της τεχνολογίας σε όλα τα επιμέρους στάδια της αντεγκληματικής πολιτικής παγκοσμίως. Η τεχνολογία που χρησιμοποιείται, εξυπηρετεί την διακυβέρνηση αναφορικά με την ασφάλεια των κρατών με το πρόσχημα ότι δύναται να ελεγχθεί και

https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=710029&l=en τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

[102] Legislative Observatory European Parliament, «2020/2016(INI), Artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters» διαθέσιμο στο https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/2016(INI) τελευταία επίσκεψη 15/9/2022, η έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι διαθέσιμη στο https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=721501&l=en τελευταία επίσκεψη 15/9/2022

μοιραία να περιοριστεί η εγκληματικότητα. Οι εν λόγω μέθοδοι αποτελούν τρόπο διοίκησης των λεγόμενων κοινωνιών της πληροφορίας, σε σημείο όπου η φυσική οντότητα του υποκειμένου (των πολιτών) παύει να ισχύει και αντικαθίσταται με αριθμητικό δεδομένο που αποθηκεύεται σε κάποια αρχειακή βάση. Τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν τα τεχνολογικά μέσα επιτήρησης ποικίλουν, καθώς μεταξύ άλλων δρουν αποτρεπτικά στο έγκλημα δημιουργώντας συνθήκες ασφάλειας, προσφέρουν ταχύτητα και σε πολλές περιπτώσεις ακρίβεια στην ταυτοποίηση προσώπων, και εξασφαλίζουν την εύρεση αδιάσειστων τεκμηρίων ενοχής ή αθωότητας των κατηγορουμένων. Ωστόσο, η υπέρμετρη χρήση των τεχνολογικών μέσων δύναται να οδηγήσει τα κράτη σε ένα καθεστώς εξουσιαστικής επιτήρησης εις βάρος των πολιτών που μάλιστα κινδυνεύει ναι εισχωρήσει και να εγκαθιδρυθεί στην συνολική κοινωνική δομή. Ο εν λόγω κίνδυνος είναι "αόρατος" σε μεγάλο μέρος των πολιτών καθώς η συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων τους πραγματοποιείται υπό το πρόσχημα της ασφάλειας και της καταστολής της εγκληματικότητας, καθιστώντας ως μηδαμινή την απειλή παραβίασης του δικαιώματος στην προσωπικότητα και στην ιδιωτική ζωή των σύγχρονων ανθρώπων.

Το σημαντικότερο από τα ζητήματα που προκύπτουν κατά την χρήση της τεχνολογίας στο πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής είναι το αν δύναται να υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στην ασφάλεια μιας κοινωνίας και στην ελευθερία των πολιτών της. Ειδικότερα, οι φιλελεύθερες κοινωνίες καλώς ή κακώς χαρακτηρίζονται από τρωτά σημεία στην πολιτική τους αφήνοντας ευάλωτους τους πολίτες σε προσβολές των ατομικών και κοινών έννομων αγαθών τους. Από την άλλη μεριά οι απολύτως ασφαλής κοινωνίες μοιραία αλλοιώνουν τον φιλελεύθερο χαρακτήρα τους και τείνουν προς την αυταρχία. Είναι δεδομένο λοιπόν πως επιχειρώντας την επίτευξη της μέγιστης δυνατής ασφάλειας θίγεται ένα μέρος από την ελευθερία των πολιτών. Το ζήτημα που τείνει να γίνει πρόβλημα είναι το εάν μπορεί να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ της ποινικής προστασίας των έννομων αγαθών και της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών από τυχόν καταχρήσεις καθώς μέχρι στιγμής παρατηρείται ότι η σχέση μεταξύ των δύο είναι συγκρουσιακή. Άλλωστε κατά τον Κώστα Χρυσόγονο, «*Στο συνταγματικό κράτος δε θα πρέπει να υφίσταται θέμα επιλογής ή/και διλήμματος μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας. Η καταστρατήγηση της ελευθερίας προς όφελος της ασφάλειας, ισοδυναμεί με αναχώρηση του συνταγματικού κράτους προς την κατεύθυνση του αυταρχισμού. Το ζητούμενο άρα είναι η επίτευξη της ασφάλειας όχι σε βάρος της ελευθερίας, αλλά μέσα στο πλαίσιο της ελευθερίας*»

19. Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Α. Χάιδου, ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ, Νομική Βιβλιοθήκη 2013
- Άννα Παπαπαναγιώτου και Χαρίκλεια Ζάχου, «Συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης στον Τομέα Της Δικαιοσύνης. Τα Ηθικά Διλήμματα και τα Όρια Του Ευρωπαϊκού Χάρτη Δεοντολογίας», 2021, https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/zachou-papapanagiotou_2021.pdf
- Αναστασία Τσουκαλά, «ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ», Τιμητικός Τόμος, εκδ. ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2016
- Ανθοζωή Χάϊδου, «Εγκληματολογικά Κείμενα. Ανήλικοι, Ναρκωτικά, Κοινωνικός Έλεγχος», Νομική Βιβλιοθήκη, 2003
- Β. Βλάχου ,ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ, Νομική Βιβλιοθήκη 2017
- Δρ. Εριφύλη Μπακιρλή, «Μορφές τεχνο-επιτήρησης στον έλεγχο της συμπεριφοράς και της παρέκκλισης», Crime Times, 2022, https://www.crimetimes.gr/%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%87%CE%BF-%CF%84/
- Εριφύλη Μπακιρλή, «Σύγχρονη Τεχνολογία και Αντεγκληματική Πολιτική», Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Έφη Λαμπροπούλου, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ, Παπαζήσης 1994
- Επικαιρότητα Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη και πώς χρησιμοποιείται;», 2020, https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20200827STO85804/ti-einai-i-techniti-noimosuni-kai-pos-chrisimopoieitai

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ», 2021, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206&from=EN
- Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, «Επιτηρούμενη Δημοκρατία. Η Ηλεκτρονική Παρακολούθηση των Πολιτών στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης» Βιβλιόραμα, 2009
- Ιάκωβος Φαρσεδάκης, Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής, 2016. http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%89%CF%82-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B5/
- Lawspot, «Τεχνητή Νοημοσύνη: Δημοσιεύθηκε η πρόταση Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής», 2021, https://www.lawspot.gr/nomika-nea/tehniti-noimosyni-dimosieythike-i-protasi-kanonismoy-tis-eyropaikis-epitropis
- Lawspot, «Η αναγνώριση και ταυτοποίηση προσώπων για σκοπούς δίωξης του εγκλήματος σύμφωνα με το σχέδιο Κανονισμού Ε.Ε. για την Τεχνητή Νοημοσύνη», 2021, https://www.lawspot.gr/nomika-nea/i-anagnorisi-kai-taytopoiisi-prosopon-gia-skopoys-dioxis-toy-egklimatos-symfona-me-shedio
- Ν. Κουλούρης, Όνειρα και Εφιάλτες της Πρόληψης του Εγκλήματος στις Κοινωνίες της Διακινδύνευσης - Φοβού τους Δαναούς και Δώρα Ασφαλείας Φέροντες, τεύχος 5 2008 , http://www.intellectum.org/articles/issues/intellectum5/ITL05P043070_Oneira_Efialtes.pdf
- Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον», Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency For Fundamental Rights), 2018, https://fra.europa.eu/el/publication/2021/prolipsi-tis-paranomis-katartisis-profil-simera-kai-sto-mellon-odigos

- The Art of Crime, «Το "Πανοπτικόν" της Κίνας», 2019, https://theartofcrime.gr/%cf%84%ce%bf-.%cf%80%ce%b1%ce%bd%ce%bf%cf%80%cf%84%ce%b9%ce%ba%cf%8c%ce%bd-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%ba%ce%af%ce%bd%ce%b1%cf%82/

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Bentham, Jeremy, «Jeremy Bentham: Collected Works» by John Bowring, Edinburgh, 1843
- Bozovic, «Jeremy Bentham: The Panopticon Writings» Verso, London, 1995
- Chengjun Liu and Harry Wechsler, «Face Recognition» in Biometric Systems, Springer London, 2005
- Daniel J. Solove, «I've Got Nothing to Hide' and Other Misunderstandings of Privacy», GW Law Faculty Publications & Other Works, 2007
- David Lyon, «The Electronic Eye. The Rise of Surveillance Society», Polity Press, Cambridge, 1994
- David Lyon, «Surveillance after September 11», Polity Press, 2003
- David Lyon, «Technology vs `Terrorism': Circuits of City Surveillance since September 11th», International Journal of Urban and Regional Research, https://cve-kenya.org/media/library/Lyon_2003_Technology_vs_Terrorism__Circuits_of_City__Surveillance_since_September_11th.pdf
- David Lyon, «The Information Society: Issues and Illusions», Polity, 1st edition 1991
- Dee, Michael J., The use of CCTV to police public spaces: a case of big brother or big friend?, 27th Rediscovery of Public Space & Cities for the Well-Being Of Children, 2000, Vienna, Austria, https://www.researchgate.net/publication/272738489_The_use_of_CCTV_to_police_public_spaces_a_case_of_big_brother_or_big_friend_I
- Fernando Miró-Llinares, «Predictive policing: Utopia or dystopia? On attitudes towards the use of big data algorithms for law enforcement», 2020
- Foucault, «Discipline and Punish: The Birth of the Prison», Vintage Books, New York, 1979

- Ivo Emanuilov, Stefano Fantin, Thomas Marquenie and Plixavra Vogiatzolgou, «PURPOSE LIMITATION BY DESIGN AS A COUNTER TO FUNCTION CREEP AND SYSTEM INSECURITY IN POLICE AI», 2020, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679850
- James Chen, USA Patriot Act, 2021, https://www.investopedia.com/terms/p/patriotact.asp#citation-1
- Jennifer Bachner, «Predictive Policing: Preventing Crime with Data and Analytics», IBM Center for the Business of Government, 2013
- Kate Robertson, Cynthia Khoo and Yolanda Song, «To Surveil and Predict », Citizen Lab, 2020
- LARRY CATÁ BACKER, «Global Panopticism: States, Corporations, and the Governance Effects of Monitoring Regimes», INDIANA JOURNAL OF GLOBAL LEGAL STUDIES, 2008, https://www.researchgate.net/publication/228223207_Global_Panopticism_States_Corporations_and_the_Governance_Effects_of_Monitoring_Regimes
- Legislative Observatory European Parliament, «2020/2016(INI), Artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters» https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/2016(INI)
- Lucia Zedner, «Security», Routledge, London, 1st Edition 2009
- Marie Rosenkrantz Lindegaard and Wim Bernasco, «Lessons Learned from Crime Caught on Camera», Journal of Research in Crime and Delinquency, 2018 , https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022427817727830
- McLaughlin, E. & Muncie, J«The Sage Dictionary of Criminology», Sage Publications, Muncie, J. (2001). «Surveillance», (2001)
- McLaughlin, E. & Muncie, J., «*The Sage Dictionary of Criminology»*, Sage Publications, Wilson, D. «Panopticism», (2001)
- Nick Tilley, Crime prevention, 1st Edition, Willan 2010
- Oscar H. Gandy, Jr, The Political Economy of Personal Information, 2011, διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/229473141_The_Political_Economy_of_Personal_Information
- Paul Ekman and Wallace V. Friesen, «Unmasking the Face», Malor Books, 2003

- R. Morgan R. Reiner M. Maguire, THE OXFORD HANDBOOK OF CRIMINOLOGY, 5th ed., Oxford University Press, 2012
- Robin L.Sherman, «Biometrics futures» , Computers & Security, 1992,
- Sarah Brayne and Angele Christin, «Technologies of Crime Prediction: The Reception of Algorithms in Policing and Criminal Courts», 2020
- Simon Egbert and Matthias Leese, « Criminal Futures**:** Predictive Policing and Everyday Police Work», Routledge, 2021
- Sinchul Back and Jennifer LaPrade, Cyber-Situational Crime Prevention and the Breadth of Cybercrimes among Higher Education Institutions, International Journal of Cybersecurity Intelligence & Cybercrime 2020, https://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1074&context=ijcic
- Stephen Schneider, Crime Prevention Theory and Practice, 2nd Edition, Routledge 2015
- Steven P. Lab, Crime Prevention: Approaches, Practices, and Evaluations, 8th Edition, Anderson Publishing 2014
- THE EMERGENCE OF A GLOBAL INFRASTRUCTURE FOR MASS REGISTRATION AND SURVEILLANCE, April 2005, https://www.statewatch.org/media/documents/news/2005/apr/icams-report.pdf
- Thumala, Goold and Loader, (2015) «Tracking Devices: On the Reception of a Novel Security Good», Criminology & Criminal Justice 2015 vol. 15 (1), 3-22
- Vance Lockton and Richard S. Rosenberg, «RFID: The next serious threat to privacy», Ethics and Information Technology, 2005
- Vania Ceccato, «Eyes and Apps on the Streets: From Surveillance to Sousveillance Using Smartphones», Criminal Justice Review, 2019,https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0734016818818696